

Investigation of Experts and Teacher Perceptions of Veganism and Vegetarianism in Children's Literature¹

ARTICLE TYPE	Received Date	Accepted Date	Online First Date
Research Article	02.09.2024	07.25.2024	09.27.2024

Feyza Yağmur Yeğin ²
Istanbul Medeniyet University

Hüseyin Öztürk ³
Tokat Gaziosmanpaşa University

Lokman Turan ⁴
Atatürk University

Abstract

This study, which was conducted to obtain expert and teacher opinions on the ways in which veganism and vegetarianism are covered in children's literature, was designed with a basic interpretive design from qualitative research methods. The opinions of 39 participants, nine of whom were experts in children's and youth literature and 30 of whom were teachers, were recorded through semi-structured interviews and evaluated through content analysis. The majority of the experts and teachers think that when dealing with the subject of veganism and vegetarianism in children's and youth literature, a propagandist approach, excessive sentimentality that tries to arouse feelings of guilt in the reader, discriminatory language of violence, and imposing psychological burdens on children that they cannot bear should be avoided. According to the participants, it is natural and necessary to have works that promote veganism and vegetarianism and inform about the existence of such lifestyles. The title with the least consensus among the participants is about the age group of children to whom works on veganism/vegetarianism can be read first. The findings of the study were discussed based on the literature and some suggestions were developed.

Keywords: Veganism, vegetarianism, children, literature

Citation: Yeğin, F.Y., Öztürk, H., & Turan, L., (2024). Investigation of Experts and Teacher Perceptions of Veganism and Vegetarianism in Children's Literature. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences, Online First, 1-55.* <https://doi.org/10.30964/auwebfd.1434470>

¹The article was prepared within the scope of the master's thesis titled "Analyzing the content and processing the works about veganism and vegetarianism in children's literature".

²Corresponding Author: Res. Asst., Faculty of Education Sciences, Department of Turkish and Social Sciences Education, Department of Turkish Education, E-mail: fzyagmur@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-6803-6614>

³Assoc. Prof. Dr., Faculty of Education, Department of Turkish and Social Sciences Education, Department of Turkish Education, E-mail: huseyin.ozturk22@gop.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-9009-9950>

⁴Prof. Dr., Faculty of Education, Department of Turkish and Social Sciences Education, Department of Turkish Education, E-mail: lturan@atauni.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-8622-7753>

Children's literature takes its name from its readers. This situation is considered an exception in terms of literary studies. Because periods, movements, centuries, geographies, style and content are determining factors in the classification of literature (e.g. Divan literature, Tanzimat literature, National literature, etc.). In children's and youth literature, on the other hand, works are written by adults, but are referred to as such because their audience is children and young people (Lukens et al., 2021). What makes children's literature exceptional is that it carefully considers the characteristics of its readership. It may be assumed that every author - to a greater or lesser extent - takes into account his or her potential readers, listens to criticism and organizes his or her works accordingly, but in the case of children's literature, expectations from the author are expressed much more clearly and loudly. The owners of these expectations are mostly not children but the adults who worry about them.

In the contemporary world, the source of these concerns is often information obtained from developmental psychology research. In fact, what makes it possible to talk about children's literature as a separate genre is the spread of formal education to the masses after the industrial revolution, the rapid increase in prosperity in European countries, developments in the science of psychology, and the subsequent visibility of childhood as a social category in the last few centuries (Araz, 2013; Ariès, 1962; Turan, 2013). An important part of the theoretical studies in children's literature as a field of research questions children's literature as a concept. This problem, which has been the subject of long debates, has also revealed many views that oscillate between concerns about children's mental health and aesthetic sensitivities (Şirin, 2012).

As is known, literary works are read for pleasure, to make sense of life, to transform fictional experiences into insight, and to develop an understanding of life (Lukens, 2021). Therefore, in order to share the basic issues of life with children and guide them to think about these problems, an understanding that makes the child a subject and makes him/her a partner in problem-solving processes should be adopted (Şirin, 2022). Acting with this understanding can only be possible through an effort to recognize and understand the reader, in other words, the child. First of all, children in the development process are more fluid both biologically and psychologically (Canan, 2018). Their experiences are limited. Each topic to be brought to the agenda of children has its own dynamics and adults who will interact with children should be minimally equipped about the topics they will talk about.

While it is relatively easy to talk about common topics such as friendship, honesty, passion for adventure, humor, etc., talking about death, sexuality, bullying, individuals with special needs, divorce, etc. involves some difficulties for many adults. Most of these problems, which are examined under the title of problem-oriented issues in children's literature (Dilidüzgün, 2018; Işıtan, 2016; Öztürk, 2022), have not yet been resolved in adult life. It is the hesitation arising from this unresolved problem that forces adults to speak about these issues. How to handle problem-oriented issues in children's literature is an important area of research. This is because these issues are worrisome for both parents and teachers. Many sensitive adults may tend to keep these issues away from children.

As mentioned above, these topics are evaluated in detail in the studies published in this research field, which is called problem-oriented children's literature (Iştan, 2016; Öztürk, 2022). In the chaotic atmosphere of contemporary life with the influence of multiple media tools, the number of related topics is increasing day by day. Veganism-vegetarianism, as a lifestyle that has emerged based on nutrition, which is a vital issue for every human being, can also be evaluated within problem-oriented children's literature in various aspects.

What makes this issue problematic for children's literature is the discourse, claims and accusations of vegans and vegetarians. Because some vegans and vegetarians address this issue with concepts such as violence, exploitation and enslavement; the projections of these concepts can be seen in the works of vegan children's literature writers. In addition, psychological violence that vegans and vegetarians are exposed to can also be mentioned (Giroux & Laure, 2021). This is one of the reasons for evaluating the subject within problem-oriented children's literature. Despite its prevalence in general literature, veganism-vegetarianism, which has recently been brought to the agenda of children's literature but has not yet been the subject of children's literature research in our country, is one of the important discussion topics of contemporary life. This topic, which is also a new field of study for children's literature research in the world, has been limited to chapters in theoretical books (Daniel C., 2006) and articles analyzing works (Koljonen, M., 2019).

As stated above, veganism and vegetarianism have not yet been brought to the agenda of children's literature researchers in Türkiye, but when the works of children's literature were analyzed, 26 works containing the subject of veganism and vegetarianism were identified (Yeğın, 2022). For this reason, it needs to be investigated. There is a need to get the opinions of teachers who know child readers closely and experts who have a theoretical understanding of children's literature. This study was designed to obtain the opinions of experts and teachers about the treatment of veganism and vegetarianism in children's literature. The sub-objectives of the research can be listed as follows:

1. To receive expert and teacher opinions on the structuring of the message of works of children's literature on veganism and vegetarianism
2. To receive expert and teacher opinions on the characteristics of vegan and vegetarian characters in works of children's literature on veganism and vegetarianism
3. To receive expert and teacher opinions on illustrating works of children's literature on veganism and vegetarianism
4. To receive expert and teacher opinions on the age groups that children's literature on veganism and vegetarianism can address to
5. To receive expert and teacher opinions on the possible effects of works on veganism or vegetarianism on children's nutrition and other life habits

Method

Under this heading, information about the research model, study group, data collection tools, ethics committee decision and data analysis are given.

Research Model

In this study, the basic interpretive design, one of the qualitative research designs, was used. In this design, written, audio or visual data based on interviews are collected and the pattern between them is tried to be discovered (Merriam, 2015). In the study, the opinions of experts and teachers about the treatment of veganism and vegetarianism in children's literature were taken. The data obtained from the interviews with experts and teachers were analyzed through content analysis. Through content analysis, the collected data are given a conceptual structure. Based on the emerging concepts, they are organized consistently and themes explaining the data are determined (Yıldırım & Şimşek, 2008).

In this study, the data obtained from the interviews were classified and conceptualized by two different researchers. The classifications and conceptualizations were compared and agreed upon.

Study Group

The participants of the study were selected among academics and authors specialized in children's literature and preschool, classroom and Turkish teachers responsible for the education of the target audience of these books. Purposive sampling method was used in the selection of the study group. This method is a sampling method in which participants who have knowledge about the subject are included and aims to provide data richness (Yıldırım & Şimşek, 2008).

Nine experts in the field of children's literature, 10 preschool teachers, 10 classroom teachers, 10 Turkish teachers constitute the data sources of this study. The group of experts consists of scientists who have a master's degree or doctorate in the field of children's literature or who have published scientific studies on the subject. At this point, the affinity sampling method was used, but it was tried to make the group heterogeneous in terms of gender, age, professional experience and place of work of the participants. Since it is known that these variables affect attitudes towards veganism and vegetarianism, such a choice was made in order to collect as rich and diverse data as possible (Tekten-Aksürmeli & Beşirli, 2019). Of the 9 experts, 6 were male and 3 were female. 4 experts have 1-5 years of professional experience, 2 experts have 5-10 years of professional experience and 3 experts have 10 or more years of professional experience.

Teachers were selected from preschool, classroom and Turkish branches. The reason for this is that these branches had taken the children's literature course in their undergraduate education. They are similar in this respect. Of the 30 teachers, 21 were female and 9 were male. Although the ratio is not that large, Turkey's general teacher

statistics show that female teachers are in the majority (MEB, 2022). 13 teachers have 1-5 years of professional experience, 8 teachers have 5-10 years of professional experience and 9 teachers have 10 or more years of professional experience.

Data Collection Tools

A semi-structured interview form was used in the interviews with the study group. The questions in the form were first drafted and then organized in line with the opinions of measurement and evaluation and field experts. The form consists of five questions about the evaluation of veganism and vegetarianism in children's literature. The questions are aimed at determining the messages of children's literature works about veganism and vegetarianism, the age group they can address, the things to be considered in the design of illustration and characters, and whether these works will create behavioral changes in children. The data collection process started with identifying people with expertise in the field of children's and youth literature. Then, a preliminary interview was conducted with the experts about the place of veganism and vegetarianism in children's literature. After the interviews with the experts were completed, 10 preschool teachers, 10 classroom teachers and 10 Turkish teachers were selected to ensure diversity in opinions without paying attention to gender, experience, and city of residence. The teachers were asked the same questions as the experts and were asked to answer them. Considering that the experts and teachers had not come across works on veganism/vegetarianism before, a file of identified works was shared for them to review. All interviews were recorded with the permission of the participants. The audio recordings were then transcribed in a computerized format.

Ethics Committee Decision

The research was approved by the Ethics Committee of Istanbul Medeniyet University Educational Sciences Ethics Committee with the decision dated 08/05/2023 and numbered 2023/04-03.

Data Analysis

Content analysis is an analysis method that allows written and oral materials to be systematically examined and the data obtained to be synthesized in an understandable way (Büyükoztürk et al., 2017). Content analysis aims to avoid subjectivity in the understanding and interpretation of a bounded discourse (Bilgin, 2014, 1). For this purpose, the data subject to analysis are coded, conceptualized and transformed into categories (Yıldırım & Şimşek, 2008). In this study, the audio recordings obtained from the semi-structured interviews were transcribed, coded and categorized in a computer environment. In analyzing the data, a coding key was created based on the statements of experts and teachers. While creating the key, the data set was read several times by two different researchers. Similar codes were brought together based on repetitive statements, then the coding key prepared by two different researchers was compared and a consensus was reached between the researchers. The coding key is as follows.

Table 1
Coding Key

Sub Themes	Codes
Message	Should only introduce/ Not be directive Vegan-vegetarians should be respected Vegan-vegetarians should respect non-vegetarians The neutral approach must be taken Pay attention to language and expression Animal rights must be respected
Reader Age	Early childhood (3-6) Second childhood (7-11) Adolescence (12-18) According to the child's development/in each period There should be none
Character	Positive Versatile Negative
Illustration	Must be appropriate to the child's developmental characteristics Should respect those who are not vegan/vegetarian Should respect vegans/vegetarians Must be impartial Must be introductory
Changing Behavior	Changes Varies according to conditions Does not change

Validity and Reliability

While developing the data collection tool, one measurement and evaluation expert, one language expert and one children's literature expert were consulted. Necessary arrangements were made in line with the opinions of the experts and the data collection tool was finalized.

In order to analyze the data obtained from the study group in a clear, understandable, consistent and verifiable manner, two separate researchers first made independent coding and then compared these codings. Subsequently, necessary corrections and changes were made accordingly. In the findings section of the study, direct quotations were made from the statements of the participants in the study group to ensure the comprehensibility and confirmability of the data (Lincoln & Guba, 1985).

After the data obtained from the interviews were coded by two different researchers, the data were reanalyzed for the codes that could not be reconciled; the formula "Number of agreed codes / (Number of agreed codes + Number of disagreed codes) X 100" was used to determine the agreement between the coders for the reliability of the analysis (Kazdin, 2011, p. 104). In the first coding, 90% agreement was achieved for the expert opinions in the study group and 80% agreement was achieved for the teacher opinions. In the analysis conducted by the two researchers together again, the disagreements regarding the codes were resolved and 100% consensus was achieved.

Findings

In this section, the findings of the study will be separated according to expert and teacher opinions and presented under two headings.

Expert Opinions

Under this heading, expert opinions are shared under the subheadings of message, structure of the vegan-vegetarian character, illustration, reader age and behavior change.

Message

When asked how the message of the books should be created, the opinions of the experts based on their responses formed two separate categories. The number of participants in each category is presented in the table below.

Table 2
Expert Opinions on the Message

Categories	Experts	Total
Should only introduce/ Not be directive	E1,E2,E3,E4,E5,E6,E8	7
Vegan-vegetarians should be respected	E7,E9	2

All experts agree on the nature of the message. Because all of the participants pointed out that veganism/vegetarianism as a way of life should not turn into a kind of imposition in the works. *I am against propaganda and encouragement (E5), the author should not take sides, they should only show and discuss (E9), I definitely do not find it right to give the message by agitating, so to speak, by leaving the child under an emotional downpour (E2), These works should not be turned into an advertisement for veganism (E1), etc.* For this reason, the opinions of the experts who pointed in the same direction with different expressions were evaluated in a single category. Although the direction of the opinions is the same, there are some differences in emphasis. These differences stem from the diversity in concerns about

various aspects and drawbacks of the imposing attitude. For example, E7, *while pointing out the danger of discriminatory attitudes especially towards non-vegan/non-vegetarians, emphasized that the work should not approach meat-eaters as slaughterers.* On the other hand, E3 *stated that an understanding that forces the child to choose a side would tire him/her out and maybe even alienate him/her from the book.* Summarizing the views of all participants, E9 said the following: *The reason for the existence of literature is not to make us believe in something, not to make us think like me. Therefore, veganism should not be imposed. I think the author-reader interaction here should be like this: It should be shown as a way of life, but it should be shown that people make choices freely within this way of life and that there is no pressure from anyone.*

Structure of the Vegan/Vegetarian Character

The table shows the answers given by the experts to the question of how vegan/vegetarian characters should be designed in children's and youth literature works.

Table 3
Expert Opinions about the Characters

Categories	Experts	Total
Versatile	E1, E2,E3,E4,E5,E6,E7,E8,E9	9

Experts agree that vegan/vegetarian characters should be balanced and believable. The experts pointed out that if these characters are all good or all bad, it would make the work less believable; vegans and vegetarians would become one-dimensional, simplistic characters, and pointed out the drawbacks of reducing the main characteristic of a character to just veganism/vegetarianism. For example, E5; *A character should not have certain characteristics only because they are vegan or vegetarian, a character's actions and emotions can change according to the flow of events. The important thing is that this development takes place naturally,* while E8 *stated that it is inconvenient to show vegans/vegetarians as positive, cute, healthy and to fictionalize those who are not in the opposite way, and that an attitude in the opposite direction - denigrating vegans/vegetarians - would not be right.* E3's opinion is that it would not be right to openly judge the vegan/vegetarian character as good or bad, and that the final judgment on the subject should be left to the reader. E1 summarized his thoughts with the following words: *It is not right to create unnaturally overly positive, overly good or overly heroic characters, or to create overly admired or overly evil characters. There has to be a balance and there is such a balance in life. A person can be vegan, but they are not perfect in every way and they don't always behave in a positive way. They can do bad things, make mistakes, run red lights, be rude or break other people's hearts. Therefore, a vegan character should not always be portrayed positively just because they are vegan.* Again, E1 underlined that it

should be kept in mind that the literary genre to be preferred may force the author to make certain choices: *The genre of the work is important, if it is a fairy tale in preschool, inevitably the character will be one-type or one-sided, perhaps in accordance with the characteristics of the fairy tale genre. Also, since it is preschool, it will be short. We will not get to know them very closely. In a realistic novel, the landscape can change completely.*

Only E4 stated that veganism/vegetarianism stems from the effort not to harm living beings and that this is essentially a positive feeling, and that if it is to be done, there should be characters who speak in a friendly language and do not show a discriminatory attitude in accordance with this sensitivity. E4 also stated that a balanced and consistent character should be created, but unlike the others, he expressed his opinion that the vegan/vegetarian character should have a somewhat cute structure through various examples.

Illustration

When they were asked about the things to be considered when illustrating works on veganism/vegetarianism, the answers given by the experts formed 3 separate categories.

Table 4
Expert Opinions on Illustration

Categories	Experts	Total
Should be appropriate to the child's developmental characteristics	E2,E4	2
Must be impartial	E5,E6,E8	3
Must be non-violent	E1,E7,E3,E9	4

Responding to the question "What should be considered when illustrating works of children's literature on veganism and vegetarianism?", the experts mostly warned against violent drawings that may arouse feelings of fear, remorse and horror, and drawings that portray non-vegan or non-vegetarian people as evil, cruel and ugly. For example, E2, *one of the participants who pointed out the risks of traumatizing violence, stated that he did not find it right to clearly show actions such as cutting, killing, dismembering and depicting scenes where cutting and piercing tools were used, while E5, who expressed similar thoughts, points out thw what illustrators should pay attention to saying: "Non-vegetarian animals should be drawn in the same way as how an animal is normally drawn. In other words, they should not have an extra angry face, a wild face, or fangs or sharp teeth or sharp claws. This is actually propagandizing through visuals. Normally, for example, if a wolf has a fingernail and it is included there, it should be included and nothing extra should be presented. While*

E6 emphasized the drawbacks of burdening children with emotional and conscientious burdens that they cannot bear, E1 said that *approaches that make non-vegan and non-vegetarian people look ugly and bad should be avoided. She drew attention to another dimension of the issue by stating that it is wrong to use illustration full of blood and violence to make eating animals or consuming animal products look bad.*

Reader Age

The answers given by the experts to the question about at what age books on veganism and vegetarianism can be presented to children formed 4 different categories.

Table 5
Expert Opinions on the Age of Readers

Age Group	Experts	Total
Infancy (0-2)+	E4	1
Early childhood (3-6)+	E5,E6	2
Second childhood (7-11)+	E2,E3	2
Adolescence (12-18)+	E1,E8,E7,E9	4

The opinions of experts on the age at which veganism and vegetarianism can be presented to readers as a theme in children's and youth literature have shown more diversity than the previous titles. While there are those who state that veganism/vegetarianism can be mentioned even in works for infancy (0-2 years), there are also those who state that the appropriate period for this is early childhood (3-6), second childhood (7-11) and even adolescence (12-18). While 1 of the participants thinks that infancy, 2 of them think that early childhood, 2 of them think that second childhood is a good time to start, and 4 of them think that adolescence would be a better choice for this. This disagreement among experts seems to stem from the differences in their opinions on developmental psychology, their thoughts on the phenomenon of veganism/vegetarianism and their mental designs regarding the processing of this phenomenon.

For example, the following sentences of E4, who states that infancy may be appropriate for the beginning, are noteworthy: *It can be given from the age of one or even six months. At the beginning, it may not be called veganism or vegetarianism directly. However, it can be explained to children at any age in accordance with their developmental level. If it can be explained in a way that is appropriate to the age and developmental level of the child, these are topics worth examining at any age. It is necessary to write very well considering the age and developmental level of the child.*

According to E5, who stated that the appropriate period to start is early childhood (3-6 years), books are a kind of toy for children in the first two years. Stating that the process of rapid concept development begins after the age of three, the participant stated that this subject can be included in books from this age, provided that it remains at the introductory level. The statements of E5, *who stated that even in order to classify animal foods and non-animal foods, a certain concept development is required, are as follows: It can be included as there is such a way of life, people have such a way of eating. Beyond that, even if they want to, they will not be able to understand because their cognitive development is not possible. They can learn the concept in the introductory dimension. Like some people don't eat meat...*

Participants who stated that the second childhood period (7-12 years) is appropriate for the beginning state that the cognitive characteristics of the pre-operational period may invite some misperceptions, and that there is a pleasure-based eating behavior rather than a nutritional awareness in this period, and that it is necessary to wait at least for the concrete operations period. For example, E3 expressed this view with the following sentences: *At a very young age, at 4-5-6 years of age, the child is actually not fed. They do not have a consciousness of nutrition. The children get pleasure. They eat chocolate, they get pleasure. Now when you tell them that chocolate does not feed them or that it has a nutritional value, but spinach is more important, celery is more important, this does not mean anything. From the age of 7-8, they can become aware of this issue. I think this subject can be processed within the frameworks we have just talked about, but it would be a bit optimistic to assume that the child will put it into practice. When you ask them, they can mentally tell you about plant protein, animal protein, vegan, vegetarian. But their own life is something else. Theirs is a life that is still in the world of pleasure. Therefore, at the age of 7-8, these topics can be taught at a conceptual level, there is no problem.*

The experts who consider adolescence (12-18) as a suitable period to start emphasize that veganism/vegetarianism is an abstract concept, and since it is an important issue that can fundamentally change one's life, it should be saved for a period when one can make important decisions about one's own life. The following words of E9 explain their thoughts on this issue: *It can be read at least after the age of 14-15. First of all, for basic nutrition, there is no chance to say "I will be vegan" when the child is 6 years old. It is not right to emotionally get into the child's emotional veins and try to influence them at an early age. It doesn't feel right to me. When? When they can make their own decisions, that is, after the age of 15-16. When can they go to a restaurant? At 15 or 14. Then, in a restaurant, they can say, I will choose lentil soup or eggplant moussaka. I don't think this is right at a very early age.*

Changing Behavior

The answers given by the experts to the question of whether children who read works on veganism and vegetarianism change their behaviors such as eating and drinking etc. formed 3 different categories: it changes, it varies according to the conditions and it does not change.

Table 6
Expert Opinions on Changing Behavior

Categories	Experts	Total
Changes	E2,E4,E5,E6,E7	5
Varies according to conditions	E1,E3,E8,E9	4

To the question "Can reading works on veganism/vegetarianism change children's eating and drinking behaviors?" all participants answered "Yes!" under certain conditions. According to experts, works of children's and youth literature on veganism/vegetarianism can affect children's and young people's eating and drinking habits at various levels depending on variables such as the way the subject is handled, the age of the reader, the way and environment in which the book is read, the identity and closeness of the person who gives or recommends the book to the child.

For example, E2, who insistently emphasized the importance of the way the work deals with the subject, expressed their concerns with the following words: *A negative work of children's literature, that is, a work of children's literature that glorifies veganism and imposes that eating meat is something very savage, can have very serious effects on both the child's eating habits and the child's mental world. In other words, the child may dream of dead animals, wake up screaming, their psychological world may be affected, and they may feel hatred and hatred towards adults. Therefore, it has very serious drawbacks.*

E6, who mentions the importance of the age of the reader with the sentence '*For preschoolers, this may create a little risk, but I think it can definitely change in every age group*', believes that certain age groups are more prone to change behavior. Similarly, E7 points out that children of various ages may have different tendencies from each other as follows: *At an early age, children can get used to whatever you compare them to. Adolescents may change their diet thinking that it is trendy and cool and different from others.*

The statements of E1, who emphasized the importance of the reading environment and the approach of the person reading the book to the child, reveal another parameter related to the subject: *Preschool children are much more open to environmental influences, and the attitudes of the child's parents are very decisive. For example, there will be differences between a vegan parent reading this book to their child and a non-vegan parent reading it to their child. In other words, in what context are these works read to children, by whom are they read, how are children's questions answered? These are important. If the person who reads this book to the child makes the child feel that eating meat and drinking milk are actually things to be ashamed of, things to feel guilty about, and then shows an attitude like I don't eat*

them, how would the child feel in this situation? If this attitude is present, of course it will be effective.

Teacher Opinions

In order to present the teachers' views in an organized manner, tables were created under each heading and the categories that emerged from the content analysis were shared. In addition, the distribution of participants according to branches can also be seen in the tables. Turkish teachers are indicated with the letter T, classroom teachers with the letter C, and preschool teachers with the letter P.

Message

When teachers were asked about how the message of the books should be created, the opinions determined based on the answers given by the teachers formed 6 different categories. The number of participants in each category is shared in the table below.

Table 7
Teachers' Views on the Message

Categories	Teachers	Total
Should only introduce/ Not be directive	T4, T6, T9, T10, C6, C7, C9, P1, P3, P4, P7, P8	12
Vegan-vegetarians should be respected	P10, T5, C1, C2, C5	5
Vegan-vegetarians should respect non-vegetarians	C3, C4, C10, P9	4
The neutral approach must be taken	T3, T7, C8, P2	4
Pay attention to language and expression	T1, T8, P5, P6	4
Animal rights must be respected	T2	1

The majority of the teachers think that the promotion of veganism as a lifestyle should be sufficient, and that any guidance beyond this would not be healthy. A total of 12 teachers, 5 of the preschool teachers, 4 of the Turkish teachers and 3 of the classroom teachers, do not find it right that the messages of the works on veganism/vegetarianism should include a clear guidance about this lifestyle. What these concepts mean should be explained in an explanatory language. *Care should be taken to ensure that children's eating habits are not affected. T6, Especially in the preschool period, most children are already introduced to new tastes with new diets. People can be made to feel that it is a personal choice. It should not be too detailed. Like we slaughter animals and eat them. The meaning of the word veganism can be given in an explanatory way for them. Short and clear C9.*

18 teachers were relatively evenly distributed in the other categories. The second category was formed by the views that vegan-vegetarians should be respected. Five of the teachers argued that the lives of people who prefer this lifestyle should be respected, not to exclude them and not to make them a subject of ridicule because of their thoughts. For example, P10 said, *Authors who cover this topic should actually create their message at the point of respecting thoughts and lifestyles. Veganism is a choice and the message should emphasize that other people should respect this choice. Non-vegans and vegans should not be separated in a negative sense*; T5, *They should pay attention to use a style that is free from prejudice against individuals who think in this way and use a language that respects the mindset of these individuals*; C2, *First of all, veganism and vegetarianism is a choice. It is important that they address the issue without denigrating individuals who consume animal foods.*

The third category is related to the attitude that should be adopted in statements towards non-vegan/non-vegetarians. Participants objected to the implication that those who do not adopt this diet and lifestyle are bad people, being portrayed as murderers or criminals, and being portrayed with a negative image in various aspects. In another category, the neutral approach, teachers argued that there should be no partisanship for or against veganism when the concept of veganism or vegetarianism is covered. According to these participants, the work should not be discriminatory for both groups or favor one over the other. In the fifth category, some of the teachers thought that attention should be paid to language and expression while teaching the subject of veganism or vegetarianism. They said that the message should be given according to the age of the child and should be created using words that the child will understand. In the last category, there is the idea that animal rights should be taken into consideration and the subject should be handled with this sensitivity.

Vegan/Vegetarian Character

The responses given by the teachers to the question of how vegan/vegetarian characters should be designed in works of children's and youth literature are shown in the table.

Table 8
Teachers' Opinions about the Characters

Categories	Teachers	Total
Positive	T1, T2, T3, T4, T7, T8, T9, C1, C3, C7, C8, C9, P1, P5, P6, P7, P8, P9, C5	19
Versatile	T5, T10, C2, C4, C6, C10, P2, P3, P4, P10	10
Negative	T6	1

Most of the teachers stated that vegan or vegetarian characters should be designed positively, and a significant number of them stated that these characters should be versatile. Only one of the teachers thought that the vegan or vegetarian character should have negative characteristics. The common word used by most of the teachers who stated that the character should be designed positively was 'cute': *It should be cute to arouse interest and attention (C3), it should be positive, dynamic and cute (T3), it should be cute to leave a positive impression without tiring the child's mind (P5)*. These sentences suggest that these opinions stem from the general understanding that the characters to be identified with in works of children's literature should be designed positively. It is also noteworthy that the opinion holders were mostly preschool and classroom teachers.

Illustration

When teachers were asked about the things to be considered when illustrating works on veganism/vegetarianism, their responses formed 5 different categories.

Table 9
Teachers' Opinions about the Illustration

Categories	Teachers	Total
Must be appropriate to the child's developmental characteristics	T1, T2, T6, T8, T10, C1, C2, C3, C4, C5, C6, C7, C8, C9, P1, P2, P3, P5, P6, P7, P10	21
Should respect those who are not vegan/vegetarian	T3, T7, P9, C10	4
Should respect vegans/vegetarians	T5, T9	2
Must be impartial	P3, T4	2
Must be introductory	P4	1

The responses were categorized as appropriate for the developmental characteristics of the child, respect for non-vegan/vegetarians, respect for vegans/vegetarians, neutral, and descriptive. 26 out of 30 teachers emphasized that the drawings should be suitable for the developmental characteristics of the child when illustrating the subject of veganism and vegetarianism in children's literature. A significant portion of the teachers stated that violence should be avoided in the illustrations and children's imaginations should be protected from traumatic content, in line with T8's statement that *scenes such as animal slaughter or scenes of violence, fear, etc. that would harm children emotionally should never be included*. In second place, it is seen that the idea that non-vegan/vegetarian people should be respected while illustrating this subject is adopted by the teachers. Another category is that illustrations should be made by respecting people who are vegan/vegetarian and their way of life. Two of the teachers thought that when illustrating the subject of veganism

and vegetarianism in children's literature, visuals that are partisan or demeaning to a certain group should be avoided. For example; C3 *It should be illustrated in an understandable way suitable for the child's level and imagination*, C4 *The illustration should be suitable for the child's age and development*, C7 *There should never be scenes of violence, fear, etc. such as animal slaughter or scenes that will harm children emotionally*, C8 *There should be illustration and text integrity, it should not be too complicated, there should not be illustration that will negatively affect emotional development*, P2 *Blood slaughter atrocity images should be avoided. Agitation and drama elements should be avoided. Curiosity-inducing visuals that include the health effects of plant-based nutrition can be used.*

Reader Age

Teachers' responses to the question about at what age books on veganism and vegetarianism can be presented to children formed 5 different categories.

Table 10

Teachers' Opinions on the Age of Readers

Age Group	Teachers	Total
Early childhood (3-6)+	T9, C6, P2, P10	4
Second childhood (7-11)+	T2, T5, T7, T8, C1, C2, C3, C4, C10, P1, P4, P5, P6, P7, P8, P9	16
Adolescence (12-18)+	T1, T4, T6, C5, C9	5
According to the child's development/in each period	T3, C8, P3	3
There should be none	T10, C7	2

Teachers' views on the treatment of veganism and vegetarianism in children's literature vary. The majority of preschool teachers believe that the topic should be addressed first during the second childhood period (7-11 years old). This situation is quite remarkable. In the remaining categories, there is a close distribution among the branches. While 4 of the teachers thought that it could be in the first early childhood period, 16 in the second childhood period, 5 in the adolescence period, 3 in every period according to the development of the child, 2 teachers said that it should not be at all.

The teachers who think that the first period in which the subject of veganism and vegetarianism can be covered in children's literature is the early childhood period (3-6) expressed their opinions as follows C6 *In order to create an interactive reading and listening environment with children, it can be started from the age of 5*, O10 *At the age of 3-4, children can perceive stories that have a unity; animals and nature. I*

do not think that the level of abstract perception is needed to explain veganism and vegetarianism in general framework, so I think that veganism and vegetarianism can be given in stories in young age groups. 4 years old may be appropriate. The second childhood period was the most accepted developmental period among the teachers in terms of the topic. Some Turkish, classroom and preschool teachers found this period, which covers the ages of 7-11, appropriate in terms of the processing of the subject. For example; T7 *Nutrition starts from the first moment a person is born. Children need the help of their parents in meeting their basic needs. Since nutrition is also met through parents, the family begins to instill in the child the food culture required by culture and society. I am not sure when a child is old enough to choose what they want to eat. But I think we can start giving information to children at the age of 7 and above in order to show that we respect the preferences and thoughts of the child.* Some teachers argued that the issue should first be addressed during adolescence. T6, one of the teachers in this category, expressed her thoughts as follows: *14-15 years old is more suitable for children who can comprehend the concepts of veganism and vegetarianism.*

In response to this question, two of the teachers said that there should not be any limitations and that this situation may vary according to the child, since the developmental characteristics of each child are different from each other. For example T3, *This is a situation that varies from person to person.* The developmental age of children should be considered very well and decisions should be made accordingly, P3 *Actually, I am not sure to what extent it would be right to address this issue in early childhood. It is very important that their development is supported and their nutrition is balanced. Considering that children learn many things by imitation at an early age, I do not see the need to explain this subject until the middle school period. However, if the child hears, reads and is curious, it can be explained in an appropriate way.*

Two of the teachers think that the subject of veganism and vegetarianism should not be covered at all in children's literature. They stated that this topic should not be covered at all until adulthood, thinking that children will easily connect with the book and therefore it is not possible for them not to be affected. The opinions of the teachers are as follows: T10, *I think it should not be in preschool. Children are quickly influenced by book heroes. At a time when nutrition is so important for their development, the book should not emphasize veganism. In fact, they should not emphasize this at all, C7 I think it should not be shared with any age group.*

Changing Behavior

The answers given by the teachers to the question of whether children who read works on veganism and vegetarianism change their behaviors such as eating and drinking etc. formed 3 different categories: changes, varies according to the conditions and does not change.

Table 11
Teachers' Views on Changing Behavior

Categories	Teachers	Total
Changes	T2, T3, T4, T6, T7, T8, T10, C1, C2, C3, C5, C7, C10, P1, P2, P3, P4, P5, P6, P7, P8, P10	22
Varies according to the conditions	T5, C4, C6, C8, C9, P9	6
Does not change	T1, T9	2

22 out of 30 teachers think that reading a book about veganism and vegetarianism can change the behavior of a child. *Yes, at that age, children are very much influenced by books and especially connect with the characters. Therefore, I think that it will affect their eating habits and it will not be a healthy message for children in that age group T3. It can change. But I don't think it is right to consciously keep them away from this subject just because it will be like this T7, Children from non-vegetarian families may not want to eat meat because it will encourage them and this may be reacted by their families C1.* Some of the teachers stated that certain conditions must be met for behavioral change to occur in children who read works on veganism and vegetarianism in children's literature. *I think it would not be correct to say that it may or may not change behavior because the style and approach in these works will be the main criterion that determines this. If our authors adopt an encouraging tone towards veganism or vegetarianism, of course children will tend to change their behavior in this direction. This issue should be presented and reflected as a completely neutral opinion, C4 This situation may change according to the age group it addresses T5. Children of families who prefer this way of life at a young age will naturally change with books, and family attitudes will also be important in this regard C8.*

Two teachers think that children who read works on veganism and vegetarianism will not change their behavior and that the works will not affect them. *I don't think it will change them because it takes a long time for veganism and vegetarianism to become a way of life T1. It may affect them to some extent, but it cannot change them completely. Because mom and dad set up the diet and they make the choices T9.*

Discussion, Conclusion and Suggestions

Under this heading, the results regarding the message of the books, the qualities of the characters and illustrations, and their possible effects on the readers are discussed in comparison with the studies in the literature.

A significant number of the participants think that it is wrong to try to impose veganism or vegetarianism as a way of life on children with an imposing approach. They also pointed out that books on veganism/vegetarianism should not leave heavy emotional effects on children. According to them, works should share certain life situations with children, taking into account their developmental characteristics. Veganism and vegetarianism should be considered in this context. These exist in life, and children can be told about them, but this should be done without ignoring the fact that the child has their own world of thought and imagination. When talking about the dangers of a narrative that turns into a kind of advertisement or propaganda, experts have often emphasized the drawbacks of an understanding that objectifies the child by preventing them from being a subject.

These views of experts and teachers seem to be in line with the opinions and approaches of various researchers in the field. For example, Neydim (2002) states that putting the text in front of the child as an absolute authority is a form of violence. Turan (2023) also confirms that this authoritarian attitude is a form of violence. Similarly, Çer (2016, p.23) emphasizes that an overbearing, exhortative approach and a commanding attitude are incompatible with the nature of children; therefore, they cannot find a place in children's and youth literature. Kaminski's (2016, p. 151) sentences listing the questions to be asked about quality children's literature books are in line with the opinions of experts and teachers that an imposing and directive attitude should be avoided by respecting both vegan/vegetarian and non-vegetarian readers: "*Does the book fulfill the child/young person's need to discuss problems? Does the text help the reader to understand himself/herself better?*" Because both these sentences and the opinions of the participants point to the wrongness of an attitude that passivizes the child.

The majority of teachers think that it is sufficient to introduce veganism and vegetarianism as a lifestyle in children's literature and that it is not healthy to go beyond this. They also stated that people who do not adopt a vegan/vegetarian lifestyle should not be portrayed as evil, murderers, cruel, etc.; however, vegans or vegetarians should not be marginalized; experts also stated that the issue should be handled in a sensitive and sensitive manner. These ideas are in line with Sever's (2021) mission of constructing experiences that will enable children to get to know life. Similarly, Lukens (2021) argues that children's literature provides children with the opportunity to develop an understanding of life. All this points to the fact that children's literature that implies the message in a way that allows for reflection and activates the child, rather than explicitly revealing and imposing it, will be acceptable.

As a result, the messages of books offer children certain choices about how to respond to life, and their choices can have an impact on their social identity. It should not be forgotten that veganism or vegetarianism is closely related not only to nutrition but also to social identity (Reclus, 2017; Meyer, 2023). As Kanter (2014, p. 569) states, "...it should not be overlooked that children's literature, which has not only a psychological but also a sociological background, plays a mediating role in the construction of children's identities and the regulation of their social relations."

Experts agreed that vegan/vegetarian characters should be believable and balanced. They think that characters should not stand out only because they are vegan/vegetarian. They do not think it is right to show characters in a one-dimensional way, only positively or negatively. They also emphasize that the literary genre chosen by the authors will also affect the characters.

Experts' warnings about multidimensionality, believability and balance can be found in different expressions in the literature. For example, Ural (2013, p. 47) says that the characters in children's books should not be unattainable and perfect, but should be real people with their shortcomings and weaknesses as in real life, while Çer (2016, p. 138) points out that the characters that children will identify with should be characters who are open to change rather than characters who believe in the absolute truth of their own thoughts. Experts agreed that the illustrations in children's literature on veganism and vegetarianism should not be violent in a way to evoke feelings of fear, remorse and terror. Participants also added that drawings that portray non-vegan and non-vegetarian people as evil, cruel and ugly should be avoided and underlined the drawbacks of emotionally and conscientiously burdening children. They also emphasized that it is wrong to use illustration that contain blood and violence when explaining the processes of eating meat and consuming animal products. Experts think that drawings suitable for children's developmental characteristics should be preferred. Most of the teachers also had similar opinions on this issue.

Experts and teachers are also in consensus on the idea that it is necessary to avoid showing elements such as violence, blood, sharp piercing tools in a shocking way in visuals. Reflections of this consensus can be seen in the studies in the literature. For example, Kanter (2014, p. 572) says the following about the cost of visual violence for children: *The perception that violent cartoon images may cause may have a destructive effect on the child subject's expectations and "cognitive development" in the face of life. Such an effect would not only postpone a reality that is woven with aesthetic concerns, but also lead to the erasure of ethical elements. However, rather than turning ethics or aesthetics into a choice, both of these phenomena should be melted in a state of balance in works written for children and one should not be excluded for the sake of the other.*

Experts have expressed various opinions on the age at which veganism and vegetarianism can be first presented to readers in children's and youth literature. Based on their opinions, possible age groups were categorized as early childhood (3-6),

second childhood (7-11), adolescence (12-18). One of the experts stated that any period, including infancy, would be appropriate for the beginning of the program, while 3 of them found the early childhood, 2 of them found the second childhood period appropriate for the beginning, and 3 of them stated that the adolescence period would be healthier for the beginning. The fact that the experts expressed such different opinions from each other can be considered natural when it comes to problem-oriented children's literature. This is because the experts need to make a comparison between their knowledge of the cognitive development process and their knowledge and experience of veganism/vegetarianism and come to a decision on this issue. However, since each of them has different experiences on the subject, it is likely that they have constructed different works in their minds and made judgments according to that fiction.

Experts and teachers gave various answers to the question about the age group in which veganism and vegetarianism should be primarily addressed in children's literature. The idea that children in the same age group will enjoy all the books recommended for that age group stems from an understanding that perceives children as one type. Akbayır (2010, p. 128) points out that there are still disputes about which texts should be read in which age group. The opinions of teachers and experts among the participants who think that this subject can be covered in every period according to the developmental course of the child justify this determination.

When asked whether reading works on veganism or vegetarianism can change children's eating and drinking behaviors, experts answered "Yes, under certain conditions!". According to experts, it is possible to see a behavioral change in children depending on variables such as the approach of the work to the reader, the age of the reader, the reading environment, and the degree of closeness of the person reading the book to the child. However, some experts also expressed their opinions that the subject of veganism and vegetarianism, which is encouraged and covered in children's literature, may have some negative effects: These include nightmares, antipathy towards adults and food aversion. Experts found a close correlation between reading and being influenced by books and the age of the child, noting that some age groups are more susceptible to changing behavior than others. In summary, they explained that books are effective in changing behavior, but due to the multiplicity of parameters that can have this effect, exaggeration that would open the door to censorship should be avoided. There is a consensus among experts on this issue. Most of the teachers also stated that the works can be effective in changing behavior. Based on this study, it is difficult to determine whether the works examined in this study will indeed create behavioral change and to reach a definite conclusion in this regard, but it is not excluded.

When we look at the literature, it is possible to find reviews and comments in this direction. For example, Daniel (2006), in a detailed study on the presentation of food in children's literature, examined the work *The Web of Love* in the context of veganism. The researcher, in line with the opinions of experts and teachers, believes

that the work in question can change children's behavior. "Undoubtedly, some children who read *The Web of Love* do not eat meat, at least for a while." (p. 31) The reason for this is the idea that eating the meat of an animal that speaks, expresses emotions, and exhibits humanoid characteristics is against cultural food rules. According to Daniel, there is a subjectification of talking animals in the work. For this reason, it is possible to perceive their meat as human meat and it is no longer ethically edible. In the story *The Web of Love*, child readers know that Wilbur the pig will be slaughtered and according to the researcher, this situation arouses a natural sense of discomfort in them. Since they read the thoughts of the pig that is planned to be slaughtered, the thoughts of other animals, and the words and behaviors of people throughout the book, it seems reasonable for them to empathize with animals by forming an attitude towards adults (Daniel, 2006).

It is not possible to make a clear judgment - based on this study - on whether works of children's and youth literature on veganism/vegetarianism will create behavioral changes in children. It may be possible to answer this question through long-term interviews, observations and case studies. Turan (2013), who deals with such a complicated issue as behavioral change in the context of violence, points out that critical reading education is an important solution against all kinds of annoying consequences. On the one hand, Turan states that it is necessary to be skeptical about the fact that books incite children to violence, on the other hand, he states that children and young people who read can be exposed to the violence of authoritarian discourse in books. Indeed, it is a qualified critical reading education that will strengthen the hands of children and young people against discriminatory attitudes that do not allow for thinking and authoritarian discourses that try to passivize the reader.

Suggestions

Based on the opinions of experts and teachers, the following can be suggested to authors and illustrators, teachers and parents, and finally to researchers in children's and youth literature.

Suggestions for Children and Youth Literature Writers and Illustrators

- When constructing works of children's and youth literature on veganism and vegetarianism, a propagandist authoritarian approach that objectifies the reader from being a subject should be avoided.
- Rather than an imposing attitude in favor of or against veganism or vegetarianism, a non-discriminatory, non-exclusionary attitude should be adopted that acknowledges the existence of people who accept these lifestyles as a choice.
- Descriptions that make non-vegan or non-vegetarian characters look ugly, rude, aggressive, humiliating and belittling should be avoided, as well as sarcastic and offensive discourses that hurt vegans or vegetarians.

- A sensitive, balanced and careful expression should be preferred according to the age and developmental characteristics of the target audience, avoiding overly emotional, agitated fictions that burden children with conscience burdens they cannot bear.
- The drawings should avoid images of blood and violence that may arouse feelings of horror, and should avoid creating a heavy pessimistic atmosphere that may lead children to despair.
- It should be taken into account that books read throughout childhood, especially in pre-school, can influence children and young people's dietary and other life habits and social identities.

Suggestions for Teachers and Parents

- When selecting and recommending books for children and young people, it should be taken into account whether works about veganism and vegetarianism contain explicit propaganda for a particular lifestyle, and it should not be overlooked that works with this approach may have negative effects on mental health, nutrition and other life habits.
- Teachers and parents who read books on veganism and vegetarianism to children, especially in preschool and primary school age, should be prepared for children's questions on the subject. For this reason, they should carefully read and evaluate the relevant works themselves and develop an insight into the subject before reading them to children.
- When reading books on veganism and vegetarianism in pre-school and primary school, it should be avoided in a discriminatory and antagonizing manner; it should be stated that people may have different dietary and lifestyle preferences.
- When choosing books on veganism and vegetarianism, the illustrations should be carefully examined; works that contain drawings that expose violence and bloodshed and that may cause damage to children's imagination should be avoided.

Suggestions for Researchers

- Research can be conducted to follow the projections of veganism and vegetarianism, which have become increasingly widespread and visible worldwide, in children's and youth literature.
- Without disregarding ethical principles, reader-centered, applied research can be conducted with children and young readers to determine children's perceptions of works of children's and youth literature on veganism and vegetarianism.

- The development of vegan and vegetarian characters in children's and youth literature can be evaluated from a narratological perspective.
- Interviews with children's and youth literature authors who have written books on veganism and vegetarianism can be conducted to reveal their approaches to the subject.

ONLINE FIRST

Çocuk Edebiyatında Veganlık ve Vejetaryenliğe İlişkin Uzman ve Öğretmen Algılarının İncelenmesi¹

MAKALE TÜRÜ	Başvuru Tarihi	Kabul Tarihi	Erken Görünüm Tarihi
Araştırma Makalesi	09.02.2024	25.07.2024	27.09.2024

Feyza Yağmur Yeğin ²
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Hüseyin Öztürk ³
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Lokman Turan ⁴
Atatürk Üniversitesi

Öz

Çocuk edebiyatında veganlık ve vejetaryenliğin işleniş biçimleriyle ilgili uzman ve öğretmen görüşlerini almak amacıyla gerçekleştirilen bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden temel yorumlayıcı desen ile tasarlanmıştır. Dokuz çocuk ve gençlik edebiyatı uzmanı, 30'u öğretmen olmak üzere toplam 39 katılımcının görüşleri, yarı yapılandırılmış görüşmelerle alınıp kaydedilmiş ve içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Uzman ve öğretmenlerin büyük çoğunluğu; çocuk ve gençlik edebiyatında veganlık ve vejetaryenlik konusu işlenirken propagandacı bir yaklaşımdan, okurda suçluluk duygusu uyandırmaya çalışan aşırı duygusallıktan, ayrıştırmacı şiddet dilinden, çocuklara kaldırmayacakları psikolojik yükler yüklemekten uzak durulması gerektiğini düşünmektedir. Katılımcılara göre veganlık ve vejetaryenliği tanıtan, böyle bir yaşam tarzının varlığından haberdar eden eserlerin olması doğal ve gereklidir. Katılımcılar arası uzlaşımın en az olduğu başlık ise veganlık/vejetaryenlik konulu eserlerin öncelikle hangi yaş grubundaki çocuklara okunabileceği ile ilgidir. Çalışmanın bulguları alan yazın verilerinden hareketle tartışılarak birtakım öneriler geliştirilmiştir.

Anahar sözcükler: Veganlık, vejetaryenlik, çocuk, edebiyat

¹Makale "Çocuk Edebiyatında Veganlık ve Vejetaryenlik ile İlgili Eserlerin İçeriklerinin ve İşleniş Biçimlerinin İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezi kapsamında hazırlanmıştır..

²*Sorumlu Yazar:* Arş. Gör., Eğitim Bilimleri Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimleri Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, E-Posta: fyzyagmur@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-6803-6614>

³Doç.Dr., Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, E-Posta: huseyin.ozturk22@gop.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-9009-9950>

⁴Prof. Dr., Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, E-Posta: lturan@atauni.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-8622-7753>

Çocuk edebiyatı adını okurundan alır. Bu durum, edebiyat araştırmaları açısından istisna sayılır. Çünkü edebiyata ilişkin sınıflandırmalarda dönemler, akımlar, yüzyıllar, coğrafyalar, üslup ve içerik belirleyici faktörlerdir (örneğin, Divan edebiyatı, Tanzimat edebiyatı, Millî edebiyat vb.). Çocuk ve gençlik edebiyatında ise eserler yetişkinler tarafından yazılır fakat okuyucu kitlesi çocuklar ve gençler olduğu için bu şekilde adlandırılır (Lukens vd., 2021). Çocuk edebiyatını müstesna kılan, okur kitlesinin özelliklerini dikkatle göz önünde bulundurmasıdır. Belki her yazarın - az ya da çok- muhtemel okurlarını hesaba katarak hareket ettiği, eleştirilere kulak vererek eserlerini bunlara göre düzenlediği düşünülebilir ancak çocuk edebiyatı söz konusu olduğunda yazardan beklentiler çok daha açık bir biçimde ve yüksek sesle dile getirilir. Bu beklentilerin sahipleri de çoğunlukla çocuklar değil onlar için kaygılanan yetişkinlerdir.

Çağdaş dünyada bu kaygıların kaynağı çoğu zaman gelişim psikolojisi araştırmalarından elde edilen bilgilerdir. Zaten ayrı bir tür olarak çocuk edebiyatından bahsetmeyi mümkün kılan da sanayi devrimi sonrası örgün eğitimin kitlelere yayılması, Avrupa ülkelerindeki refahın süratle artışı, psikoloji bilimindeki gelişmeler ve bunları müteakip toplumsal bir kategori olarak çocukluğun son birkaç yüzyıl içerisinde görünür hâle gelmesidir (Araz, 2013; Ariès, 1962; Turan, 2013). Bir araştırma alanı olarak çocuk edebiyatındaki kuramsal çalışmaların önemli bir bölümü de bir kavram olarak çocuk edebiyatını sorgular. Uzun tartışmalara konu olmuş bu sorun, çocuk ruh sağlığına ilişkin kaygılarla estetik duyarlılıklar arasında gidip gelen pek çok görüşü de ortaya çıkarmıştır (Şirin, 2012).

Bilindiği üzere edebî eserler; zevk almak için, yaşamdan anlamlar çıkarabilmek için, kurgusal deneyimleri bir iç görüye dönüştürmek için, yaşama dair bir kavrayış geliştirmek için okunur (Lukens, 2021). O hâlde hayatın temel meselelerini çocuklarla paylaşmak ve onların bu sorunlar üzerine düşünmelerine rehberlik edebilmek için çocuğu özne hâline getiren, onu problem çözme süreçlerine ortak eden bir anlayışla hareket edilmelidir (Şirin, 2022). Bu anlayışla hareket etmek ise okuru, bir başka deyişle çocuğu tanıma ve anlama çabasıyla mümkün olabilir. Her şeyden evvel gelişim sürecindeki çocuklar, gerek biyolojik gerekse psikolojik olarak daha akışkan bir yapıdadır (Canan, 2018). Deneyimleri sınırlıdır. Çocukların gündemine taşıyacak her bir konu, kendine özgü dinamiklere sahiptir ve çocuklarla etkileşim kuracak yetişkinler, konuşacakları konular hakkında asgari düzeyde donanımlı olmalıdırlar.

Arkadaşlık, dürüstlük, macera tutkusu, mizah vb. gibi işlenen genel geçer konular hakkında söz söylemek görece kolayken ölüm, cinsellik, zorbalık, özel gereksinimli bireyler, boşanma gibi konularda konuşmak pek çok yetişkin açısından birtakım zorluklar içermektedir. Çocuk edebiyatında sorun odaklı konular (Dilidüzgün, 2018; Işıtan, 2016; Öztürk, 2022) başlığı altında incelenen bu problemlerin büyük bir bölümü, yetişkin hayatında da henüz çözümlenmemiştir. Yetişkinleri bu konular hakkında söz söylerken zorlayan da bu çözümlenmemişlikten kaynaklanan tereddüttür. Sorun odaklı konuların çocuk edebiyatında nasıl işleneceği ise önemli bir araştırma alanıdır. Zira bu konular gerek ebeveynler gerekse öğretmenler açısından kaygılandırıcıdır. Pek çok duyarlı yetişkin bu konuları çocuklardan uzak tutma eğilimi gösterebilmektedir.

Yukarıda da ifade edildiği üzere sorun odaklı çocuk edebiyatı olarak adlandırılan bu araştırma alanında yayınlanmış çalışmalarda bu başlıklar ayrıntılı bir biçimde değerlendirilmektedir (Işıtan, 2016; Öztürk, 2022). Çoklu medya araçlarının da etkisiyle çağdaş yaşamın kaotik atmosferinde ilgili başlıkların sayısı her geçen gün artmaktadır. Her bir insan için hayati bir mesele olan beslenme biçimlerinden hareketle ortaya çıkan bir yaşam tarzı olarak veganlık-vejetaryenlik de çeşitli yönleriyle sorun odaklı çocuk edebiyatı içerisinde değerlendirilebilir.

Bu konuyu çocuk edebiyatı açısından sorun odaklı hâle getiren; vegan ve vejetaryenlerin söylem, iddia ve ithamlarıdır. Zira birtakım vegan ve vejetaryenler, bu konuyu şiddet, sömürü ve köleleştirme gibi kavramlarla ele almakta; vegan çocuk edebiyatı yazarlarının eserlerinde bu kavramların izdüşümleri görülebilmektedir. Ayrıca veganların ve vejetaryenlerin maruz kaldıkları psikolojik şiddetten de söz edilebilir (Giroux & Laure, 2021). Bu da konuyu sorun odaklı çocuk edebiyatı içerisinde değerlendirmeyi gerektiren sebeplerdendir. Genel edebiyattaki yaygınlığına rağmen çocuk edebiyatının gündemine yakın zamanda taşınan fakat ülkemizde henüz çocuk edebiyatı araştırmalarına konu olmayan veganlık-vejetaryenlik, çağdaş yaşamın önemli tartışma konularından biridir. Dünya çocuk edebiyatı araştırmaları için de yeni bir çalışma alanı olan bu konu, kuramsal kitaplarda bölümler (Daniel C., 2006) ve eser inceleyen makalelerle (Koljonen, M., 2019) sınırlı kalmıştır.

Yukarıda da ifade edildiği üzere veganlık ve vejetaryenlik, ülkemizde henüz çocuk edebiyatı araştırmacılarının gündemine taşınmamıştır fakat çocuk edebiyatı eserleri incelendiğinde 26 adet veganlık ve vejetaryenlik konusunu içeren eser tespit edilmiştir (Yeğin, 2023). Bu sebeple araştırılmaya muhtaçtır. Çocuk okurları yakından tanıyan öğretmenlerin ve kuramsal anlamda çocuk edebiyatına hâkim olan uzmanların görüşlerinin alınması bir ihtiyaçtır. Araştırma, çocuk edebiyatında veganlık ve vejetaryenliğin işleniş hakkında uzman ve öğretmenlerin görüşlerini almak amacıyla tasarlanmıştır. Araştırmanın alt amaçları şu şekilde sıralanabilir:

1. Veganlık ve vejetaryenlik konulu çocuk edebiyatı eserlerinin iletisinin yapılandırılması ile ilgili uzman ve öğretmen görüşlerini almak
2. Veganlık ve vejetaryenlik konulu çocuk edebiyatı eserlerindeki vegan ve vejetaryen karakterlerin taşınması gereken özellikler hakkında uzman ve öğretmen görüşlerini almak
3. Veganlık ve vejetaryenlik konulu çocuk edebiyatı eserlerinin resimlendirilmesine yönelik uzman ve öğretmen görüşlerini almak
4. Veganlık ve vejetaryenlik konulu çocuk edebiyatı eserlerinin hitap edebileceği yaş gruplarına ilişkin uzman ve öğretmen görüşlerini almak
5. Veganlık veya vejetaryenlik konulu eserlerin çocukların beslenme ve diğer yaşam alışkanlıkları üzerindeki olası etkileri ile ilgili uzman ve öğretmen görüşlerini almak

Yöntem

Bu başlık altında araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, etik kurul kararı ve verilerin analizi hakkında bilgiler verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden temel yorumlayıcı desen kullanılmıştır. Bu desende görüşmeye dayalı yazılı, sesli veya görsel veriler toplanarak aralarındaki örüntü keşfedilmeye çalışılır (Merriam, 2015). Araştırmada uzmanlar ve öğretmenlerin çocuk edebiyatında veganlık ve vejetaryenliğin işlenmesi ile ilgili görüşleri alınmıştır. Uzmanlarla ve öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. İçerik analizi sayesinde, toplanan veriler kavramsal bir yapıya kavuşturulur. Ortaya çıkan kavramlar temel alınarak tutarlı bir şekilde düzenlenir ve veriyi açıklayan temalar belirlenir (Yıldırım & Şimşek, 2008).

Bu çalışmada da görüşmelerden elde edilen veriler iki ayrı araştırmacı tarafından sınıflandırılmış ve kavramlaştırılmıştır. Sınıflandırma ve kavramlaştırmalar karşılaştırılarak üzerlerinde uzlaşmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın katılımcıları, çocuk edebiyatında uzman akademisyen ve yazarlar ile bu kitapların hedef kitesinin eğitiminden sorumlu okul öncesi, sınıf ve Türkçe öğretmenleri arasından seçilmiştir. Çalışma grubunun seçiminde, amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, konu hakkında bilgi sahibi olan katılımcıların dahil edildiği örnekleme yöntemidir ve veri zenginliğini sağlamayı amaçlamaktadır. (Yıldırım & Şimşek, 2008).

Çocuk edebiyatı alanında uzman 9 kişi, 10 okul öncesi öğretmeni, 10 sınıf öğretmeni, 10 Türkçe öğretmeni bu çalışmanın veri kaynaklarını oluşturmaktadır. Uzmanlar grubu çocuk edebiyatı alanında yüksek lisans veya doktora yapmış ya da konuyla ilgili bilimsel çalışmalar yayınlamış bilim insanlarından oluşmaktadır. Bu noktada benzeşik örnekleme yöntemi kullanılmıştır ancak katılımcıların cinsiyet, yaş, mesleki deneyim ve görev yeri bakımından grubun heterojen olmasına çalışılmıştır. Bu değişkenlerin veganlık ve vejetaryenlik hakkındaki tutumları etkilediği bilindiği için mümkün olduğunca zengin ve çeşitli veri toplamak amacıyla böyle bir tercihte bulunulmuştur (Tekten-Aksürmeli & Beşirli, 2019). 9 uzmandan 6'sı erkek 3'ü kadındır. 4 uzman 1-5 yıl arasında, 2 uzman 5-10 yıl arasında ve 3 uzman 10 veya daha fazla yıl mesleki tecrübeye sahiptir.

Öğretmenler okul öncesi, sınıf ve Türkçe branşlarından seçilmiştir. Bunun nedeni, ilgili branşların lisans öğreniminde çocuk edebiyatı dersini almış olmalarıdır. Onlar da bu bakımdan benzeşiklerdir. 30 öğretmenden 21'i kadın 9'u erkektir. Aradaki oran bu denli büyük olmamakla birlikte Türkiye'nin genel öğretmen istatistikleri de bu duruma paralel şekilde kadın öğretmenlerin çoğunlukta olduğunu göstermektedir (MEB, 2022). 13 öğretmen 1-5 yıl arası, 8 öğretmen 5-10 yıl arası ve 9 öğretmen 10 veya daha fazla yıl mesleki tecrübeye sahiptir.

Veri Toplama Araçları

Çalışma grubuyla gerçekleştirilecek görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Formdaki sorular, önce taslak hâline getirilmiş sonra ölçme değerlendirme ve alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda düzenlenmiştir. Form, çocuk edebiyatında veganlık ve vejetaryenliğin değerlendirmesi hakkında beş sorudan oluşmaktadır. Sorular, veganlık ve vejetaryenliği konu edinen çocuk edebiyatı eserlerinin iletileri, hitap edebileceği yaş grubu, resim ve karakterlerin tasarımı dikkat edilmesi gerekenler ile bu eserlerin çocuklarda davranış değişikliği yaratıp yaratmayacağıyla ilgili düşüncelerini belirlemeye yöneliktir. Veri toplama sürecine çocuk ve gençlik edebiyatı alanında uzmanlığı olan kişileri saptamakla başlanmıştır. Daha sonra uzmanlar ile *Veganlık ve Vejetaryenliğin Çocuk Edebiyatındaki Yeri* konulu ön görüşme yapılmıştır. Uzmanlarla görüşmelerin tamamlanmasının ardından 10 okul öncesi öğretmeni, 10 sınıf öğretmeni ve 10 Türkçe öğretmeni cinsiyet, tecrübe, yaşadıkları şehir gibi özelliklere dikkat edilmeksizin görüşlerde çeşitliliği sağlamak amacıyla seçilmiştir. Öğretmenlere, uzmanlara sorulan soruların ayrıları sorulmuş ve cevaplandırmaları istenmiştir. Uzman ve öğretmenlerin daha önce veganlık/vejetaryenlik konulu eserlere rastlamadıkları göz önünde bulundurularak incelemeleri amacıyla tespit edilen eserlerden oluşan bir dosya paylaşılmıştır. Bütün görüşmeler -katılımcıların izniyle- kayıt altına alınmıştır. Ses kayıtları daha sonra bilgisayar ortamında yazılı hâle getirilmiştir.

Etik Kurul Kararı

Araştırma İstanbul Medeniyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Etik Kurulu, 08/05/2023 tarihi ve 2023/04-03 sayılı karar ile etik kurulu tarafından onaylanmıştır.

Verilerin Analizi

İçerik analizi, yazılı ve sözlü materyallerin sistematik olarak incelenmesine ve elde edilen verilerin anlaşılır bir şekilde sentezlenmesine olanak sağlayan analiz yöntemidir (Büyüköztürk vd., 2017). İçerik analizi, sınırları belirlenmiş bir söylemin anlaşılmasında ve yorumlanmasında öznellikten sakınmak amacıyla taşımaktadır (Bilgin, 2014, 1). Bu maksatla incelemeye konu olan veriler kodlanır, kavramsallaştırılır ve kategorilere dönüştürülür (Yıldırım&Şimşek, 2008). Bu çalışmada da yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen ses kayıtları bilgisayar ortamında yazılı hâle getirilerek kodlanmış ve kategorilere ayrılmıştır. Verilerin incelenmesinde uzman ve öğretmenlerin ifadelerinden hareketle bir kodlama anahtarı oluşturulmuştur. Anahtar oluşturulurken veri seti iki ayrı araştırmacı tarafından birkaç kez okunmuştur. Tekrar eden ifadelerden hareketle benzer kodlar bir araya getirilmiştir sonrasında iki ayrı araştırmacının hazırladığı kodlama anahtarı karşılaştırılmış ve araştırmacılar arası uzlaşma sağlanmıştır. Kodlama anahtarı aşağıdaki gibidir.

Tablo 1
Kodlama Anahtarı

Alt Temalar	Kodlar
İleti	Tanıtmakla yetinmeli/ Yönlendirici olmamalı Vegan-vejetaryenlere saygı duymalı Vegan-vejetaryen olmayanlara saygı duymalı Tarafsız yaklaşım sergilemeli Dil ve anlatıma özen göstermeli Hayvan haklarına dikkat edilmeli
Okur Yaşı	İlk çocukluk dönemi (3-6) İkinci çocukluk dönemi (7-11) Ergenlik dönemi (12-18) Çocuğun gelişimine göre/Her dönemde Hiç olmamalı
Karakter	Olumlu Çok yönlü Olumsuz
Resim	Çocuğun gelişim özelliklerine uygun olmalı Vegan/vejetaryen olmayanlara saygı duymalı Vegan/vejetaryenlere saygı duymalı Tarafsız olmalı Tanıtıcı olmalı
Davranış Değişirme	Değiştirir Şartlara göre değişkenlik gösterir Değiştirmez

Geçerlik ve Güvenirlik

Veri toplama aracı geliştirilirken bir ölçme değerlendirme uzmanından, bir dil uzmanından, bir de çocuk edebiyatı uzmanından görüş alınmıştır. Uzmanların görüşleri doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılarak veri toplama aracına son hâli verilmiştir.

Çalışma grubundan elde edilen verilerin açık, anlaşılır, tutarlı ve teyit edilebilir biçimde analizi için iki ayrı araştırmacı önce birbirlerinden bağımsız kodlamalar yapmış; sonra bu kodlamaları karşılaştırmışlardır. Akabinde bu doğrultuda gerekli düzeltme ve değişiklikler yapılmıştır. Araştırmanın bulgular bölümünde çalışma grubunda yer alan katılımcıların ifadelerinden doğrudan alıntılar yapılarak verilerin anlaşılabilirliği ve onaylanabilirliği sağlanmıştır (Lincoln ve Guba, 1985).

Görüşmelerden elde edilen veriler, iki farklı araştırmacı tarafından kodlandıktan sonra uzlaşılabilen kodlar için veriler tekrar analiz edilmiş; analizlerin güvenilirliği için kodlayıcılar arasındaki uyumu belirlemek üzere “Uzlaşılabilir kod sayısı / (Uzlaşılabilir kod sayısı + Uzlaşılabilen kod sayısı) X 100” formülü kullanılmıştır (Kazdin, 2011, s. 104). İlk kodlamada çalışma grubunda yer alan uzman görüşleri için %90 ve öğretmen görüşleri için %80 uzlaşma sağlanmıştır. İki araştırmacının birlikte tekrar gerçekleştirdiği analizde kodlara ilişkin uzlaşmazlıklar giderilerek %100 uzlaşma sağlanmıştır.

Bulgular

Bu bölümde çalışmanın bulguları uzman ve öğretmen görüşlerine göre ayrı ayrı iki başlık altında sunulacaktır.

Uzman Görüşleri

Bu başlık altında uzman görüşleri ileti, vegan-vejetaryen karakterin yapısı, resim, okur yaşı ve davranış değiştirme alt başlıklarıyla paylaşılmıştır.

İleti

Kitapların iletinin nasıl oluşturulması gerektiği kendilerine sorulduğunda uzmanların verdikleri yanıtlardan hareketle tespit edilen görüşler iki ayrı kategori meydana getirmiştir. Her bir kategoride kaç katılımcının yer aldığı aşağıdaki tabloda paylaşılmıştır.

Tablo 2

İleti Hakkında Uzman Görüşleri

Kategoriler	Uzmanlar	Toplam
Tanıtmakla yetinmeli/ Yönlendirici olmamalı	U1,U2,U3,U4,U5,U6,U8	7
Vegan-vejetaryenlere saygı duymalı	U7,U9	2

İletin niteliği konusunda bütün uzmanlar uzlaşma hâlinindedir. Zira katılımcıların tamamı, bir yaşam biçimi olarak veganlığın/vejetaryenliğin eserlerde bir tür dayatmaya dönüşmemesi gerektiğine işaret etmiştir. *Propaganda ve özendirmeye karşıyım* (U5), *Yazar taraf olmamalı, sadece göstermeli ve tartışmalı* (U9), *Çocuğu duygusal sağanak altında bırakarak -tabiri câizse- bir ajitasyon yaparak iletinin verilmesini kesinlikle doğru bulmuyorum* (U2), *Bu eserler veganlığın reklamına dönüştürülmemeli* (U1) gibi birbirinden farklı ifadelerle aynı yöne işaret eden uzmanların görüşleri bu sebeple tek bir kategori hâlinde değerlendirilmiştir. Görüşlerin yönü aynı olsa da vurgularda birtakım farklılıklar görülmektedir. Bu farklılıklar da dayatmacı tutumun çeşitli yönlerine ve birtakım sakıncalarına yönelik kaygılardaki çeşitlilikten kaynaklanmaktadır. Örneğin U7, özellikle vegan/vejetaryen olmayanlara yönelik ayrımcı tutumun tehlikesine işaret ederken eserin et yiyenlere katliam yapıyor gözüyle yaklaşmaması gerektiğinin altını çizmiştir. Öte yandan U3

de çocuğu taraf seçmeye zorlayan bir anlayışın onu yoracağını, belki kitaptan bile soğutabileceğini dile getirmiştir. Bütün katılımcıların görüşlerini özetler şekilde U9, şu cümleleri kurmuştur: *Edebiyatın varlık nedeni bizi bir şeye inandırmak değil, benim gibi düşündürmek değil. Onun için veganlık da dayatılmamalı. Buradaki yazar-okur etkileşimi bence şöyle olmalı: Bu da bir yaşam biçimi diye gösterilmeli ama bu yaşam biçiminin içinde kişilerin özgürce tercihlerde bulunduğu, kimsenin baskısı olmadığı gösterilmeli.*

Vegan/Vejetaryen Karakterin Yapısı

Çocuk ve gençlik edebiyatı eserlerinde vegan/vejetaryen karakterlerin nasıl tasarlanması gerektiği sorusuna uzmanlar tarafından verilen yanıtlar tabloda görölmektedir.

Tablo 3
Karakterler Hakkında Uzman Görüşleri

Kategoriler	Uzmanlar	Toplam
Çok yönlü	U1, U2,U3,U4,U5,U6,U7,U8,U9	9

Uzmanlar, vegan/vejetaryen karakterlerin dengeli ve inandırıcı olması gerektiğinde uzlaşmışlardır. Bu karakterlerin bütünüyle iyi yahut kötü olmasının eseri inandırıcılıktan uzaklaştıracağını; veganları ve vejetaryenleri tek boyutlu, yalnızca karakterler hâline getireceğini belirten uzmanlar, bir karakterin temel özelliğinin veganlığa/vejetaryenliğe indirgenmesinin sakıncalarına işaret etmişlerdir. Örneğın U5; *Bir karakter yalnızca vegan yahut vejetaryen olduğu için belli özelliklere sahip olmamalıdır, olayların akışına göre bir karakterin eylemleri ve duyguları değişebilir. Önemli olan bu gelişimin doğallıkla gerçekleşmesidir,* sözleriyle bu konudaki görüşlerini açıklarken U8, veganları/vejetaryenleri salt olumlu, sevimli, sağlıklı gösterip olmayanları da zıddı şekilde kurgulamanın sakıncalı olduğunu belirttikten sonra aksi yönde -veganları/vejetaryenleri kötüleyen- bir tavrın da doğru olmayacağını dile getirmiştir. U3'ün görüşü de vegan/vejetaryen karakteri iyi-kötü biçiminde açıkça yargılamanın doğru olmayacağı, konuyla ilgili nihai yargının okura bırakılması lazım geldiği yönündedir. U1 ise şu sözlerle düşüncelerini özetlemiştir: *Doğal olmayan bir şekilde aşırı pozitif, aşırı iyi veya aşırı kahraman karakterler yaratmak ya da aşırı takdir edilen ya da aşırı kötü karakterler yaratmak doğru değildir. Bir denge şarttır ve hayatta da böyle bir denge mevcuttur. Bir insan vegan olabilir ancak her yönüyle harika değildir ve her zaman olumlu davranışlar sergilemez. Kötülük yapabilir, hata yapabilir, kırmızı ışıktan geçebilir, kaba olabilir veya başkalarının kalbini kırabilir. Bu nedenle, vegan bir karakter sadece vegan olduğu için sürekli pozitif gösterilmemelidir.* Yine U1, tercih edilecek edebî türün yazarı belirli seçimlere zorlayabileceğinin unutulmaması gerektiğinin altını şu sözlerle çizmiştir: *Eserin türü önemli, okul öncesinde ise bir masalsa kaçınılmaz*

olarak karakter, masal türünün özelliklerine uygun şekilde belki tek tip veya tek yönlü olacaktır. Bir de okul öncesi olduğu için kısa olacaktır. Çok yakından tanıyamayacağız. Gerçekçi bir romanda manzara tamamen değişebilir.

Katılımcılardan yalnız U4, veganlığın/vejetaryenliğin canlılara zarar vermeme çabasından kaynaklandığını ve bunun esasında olumlu bir duygu olduğunu, eğer yapılacaksa bu duyarlılığa uygun şekilde dostane bir dille konuşan ve ayrıştırıcı bir tutum sergilemeyen karakterler olması gerektiğini ifade etmiştir. U4 de dengeli ve tutarlı bir karakter oluşturulması gerektiğini belirtmekle birlikte diğerlerinden farklı olarak vegan/vejetaryen karakterin bir parça sevimli bir yapısı olması gerektiğine yönelik görüşünü çeşitli örnekler üzerinden dile getirmiştir.

Resim

Veganlık/vejetaryenlik konulu eserler resimlenirken dikkat edilmesi gerekenler kendilerine sorulduğunda uzmanların verdikleri yanıtlar, 3 ayrı kategori oluşturmuştur.

Tablo 4
Resimler Hakkında Uzman Görüşleri

Kategori	Uzmanlar	Toplam
Çocuğun gelişim özelliklerine uygun olmalı	U2,U4	2
Tarafsız olmalı	U5,U6,U8	3
Şiddet içermemeli	U1,U7,U3,U9	4

“Veganlık ve vejetaryenlik konulu çocuk edebiyatı eserleri resimlenirken nelere dikkat edilmelidir?” sorusuna yanıt veren uzmanlar; en çok korku, vicdan azabı, dehşet duyguları uyandırabilecek şiddet içerikli çizimlerle vegan yahut vejetaryen olmayanları kötü, zalim, çirkin gösteren çizimlere yönelik uyarılarda bulunmuşlardır. Örneğin travmatize edici şiddetin risklerine işaret eden katılımcılardan U2; kesme, öldürme, parçalama gibi eylemlerin açıkça gösterilmesini ve kesici, delici aletlerin kullanıldığı sahnelerin resmedilmesini doğru bulmadığını belirtirken onunla benzer düşünceleri dile getiren U5; *Normalde bir hayvan nasıl çiziliyorsa vegan olmayan hayvanlar da o şekilde çizilmeli. Yani ekstra onlara bir kızgın surat vahşi bir surat ya da sivri diş ya da sivri pençe falan eklenmemeli. Bu da aslında görsel yoluyla propagandasını yapmaktır. Normalde zaten örneğin bir kurdun tırnağı varsa ve orada buna yer veriliyorsa vermeli ekstra bir şey sunulmamalı.* sözleriyle çizerlerin dikkat etmesi gereken noktalara işaret etmiştir. U6 çocukların kaldıramayacağı duygusal vicdani yükleri onlara yüklemenin sakıncalarını vurgularken U1, *vegan ve vejetaryen olmayanları çirkin ve kötü gösterecek yaklaşımlardan kaçınılmalıdır. Hayvan yemeyi veya hayvansal ürünleri tüketmeyi kötü göstermek amacıyla kan ve şiddetle dolu resimler kullanmak yanlışır* şeklindeki ifadeleriyle konunun bir başka boyutuna dikkat çekmiştir.

Okur Yaşı

Veganlık ve vejetaryenlik konulu kitapların hangi yaşta çocukların karşısına çıkarılabileceğine ilişkin soruya uzmanların verdiği yanıtlar 4 farklı kategori meydana getirmiştir.

Tablo 5

Okur Yaşı Hakkında Uzman Görüşleri

Kategori	Uzmanlar	Toplam
Bebeklik Dönemi (0-2)+	U4	1
İlk çocukluk dönemi (3-6)+	U5,U6	2
İkinci çocukluk dönemi (7-11)+	U2,U3	2
Ergenlik dönemi (12-18)+	U1,U8,U7,U9	4

Çocuk ve gençlik edebiyatında bir tema olarak veganlık ve vejetaryenliğin hangi yaşta okurların karşısına çıkarılabileceği konusunda uzmanların görüşleri önceki başlıklardan daha fazla çeşitlilik göstermiştir. Bebeklik çağına (0-2 yaş) yönelik eserlerde bile veganlık/vejetaryenlikten bahsedilebileceğini ifade edenler olduğu gibi bunun için uygun dönemin ilk çocukluk (3-6), ikinci çocukluk (7-11) hatta ergenlik (12-18) olduğunu ifade edenler de vardır. Katılımcılardan 1'i bebeklik dönemini, 2'si ilk çocukluk, 2'si ikinci çocukluk dönemini başlangıç için uygun bulurken 4'ü de ergenlik döneminin bu iş için daha doğru bir tercih olacağını ifade etmektedir. Uzmanlar arası bu ihtilaf; gelişim psikolojisine ilişkin kanaatler, veganlık/vejetaryenlik olgusuna yönelik düşünceler ve bu olgunun işlenişle ilgili zihinsel tasarımlarındaki farklardan kaynaklanıyor görünmektedir.

Mesela başlangıç için bebeklik çağına uygun olabileceğini ifade eden U4'ün şu cümleleri dikkate değer: *Bir yaşından hatta altı aylıktan itibaren bile verilebilir. Başta direkt adı koyularak veganlık, vejetaryenlik denilmeyebilir. Fakat gelişim düzeyine uygun biçimde her yaşta çocuğa anlatılabilir. Çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygun bir şekilde anlatılabiliyorsa her yaşta incelemeye değer konular bunlar. Çocuğun yaş ve gelişim düzeyini çok iyi düşünerek yazmak lazım.*

Başlangıç için uygun dönemin ilk çocukluk (3-6 yaş) olduğunu ifade eden U5'e göreyse ilk iki senede kitap çocuk için bir tür oyuncaktır. Üç yaşından sonra hızlı kavram gelişimi sürecinin başladığını bildiren katılımcı, tanıtım düzeyinde kalmak kaydıyla bu yaştan itibaren kitaplarda bu konunun yer alabileceğini dile getirmiştir. Hayvansal gıdalarla hayvansal olmayan gıdaları sınıflandırabilmek için dahi belirli bir kavram gelişiminin olması gerektiğini belirten U5'in ifadeleri şu şekildedir: *Şöyle bir yaşam şekli var, insanların böyle bir beslenme biçimi var şeklinde yer alabilir. Zaten onun ötesinde istese de bilişsel gelişimi mümkün olmadığı için anlayamayacak. Tanıtım boyutunda kavramı öğrenebilir. Bazı insanlar et yemiyor gibi...*

Başlangıç için ikinci çocukluk döneminin (7-12 yaş) uygun olduğunu dile getiren katılımcılar ise işlem öncesi dönemin bilişsel özelliklerinin birtakım yanlış algılara davetiye çıkarabileceğini, üstelik bu dönemde bir beslenme bilincinden haz temelli bir yeme davranışının olduğunu bunun için en azından somut işlemler dönemini beklemek gerektiğini belirtmektedirler. Örneğin U3 şu cümlelerle bu görüşünü dile getirmiştir: *Çocuk çok küçük yaşlarda 4-5-6 yaşlarında aslında beslenmiyor. Beslenme bilincine sahip değil. Çocuk haz alıyor. Çikolata yiyor, haz alıyor. Şimdi sen ona çikolata seni beslemez ya da onun bir besin değeri var ama şu daha önemli ıspanak daha önemli, kereviz daha önemli dediğin zaman bu onun için bir şey ifade etmiyor. 7-8 yaşlarından itibaren bu konunun bilincine varabilir. Bu konu az önce konuştuğumuz çerçeveler içinde işlenebilir hence ama çocuğun uygulamaya geçeceğini varsaymak biraz iyimserlik olur. Sorduğunuz zaman size zihnen anlatabilir işte bitkisel protein, hayvansal protein, vegan, vejetaryenler var. Ama kendi hayatı başka bir şey. Onunki henüz hazlar dünyası içinde giden bir hayat. Dolayısıyla 7-8 yaşlarında kavramsal düzeyde işlenebilir bu konular bir sakıncası yok.*

Ergenliği (12-18) başlangıç için uygun gören uzmanlarsa veganlığın/vejetaryenliğin soyut bir kavram olduğunu, bunun yaşamı temelinden değiştirebilecek önemli bir mesele olması sebebiyle kişinin kendi yaşamına ilişkin önemli kararları verebileceği bir döneme saklanması gerektiğinin altını çizmektedir. U9'un şu sözleri bu konudaki düşüncelerini açıklamaktadır: *En azından 14-15 yaşından sonra okunabilir. Bir kere, temel beslenme için ailede çocuk 6 yaşındayken "Ben vegan olacağım" deme şansı yok. Erken yaşta duygusal olarak çocuğun duygu damarlarına girip onu etkilemeye çalışmak çok doğru değil. Bana doğru gelmiyor. Ne zaman? Kendi kararlarını verebilecek düzeye geldiğinde, yani 15-16 yaşından sonra. Lokantaya ne zaman gidebiliyor? 15 ya da 14 yaşında gider. O zaman lokantada, ben mercimek çorbasını ya da patlıcan musakkayı seçeceğim der. Ben çok erken yaşta bunun çok doğru olacağını zannetmiyorum.*

Davranış Değiştirme

Veganlık ve vejetaryenlik konulu eserleri okuyan çocuklarda yeme içme vb. davranış değişikliği olur mu sorusuna uzmanların verdiği yanıtlar değiştirir, şartlara göre değişkenlik gösterir ve değiştirmez şeklinde 3 farklı kategori oluşturmuştur.

Tablo 6
Davranış Değiştirme Hakkında Uzman Görüşleri

Kategoriler	Uzmanlar	Toplam
Değiştirir	U2,U4,U5,U6,U7	5
Şartlara göre değişkenlik gösterir	U1,U3,U8,U9	4

Veganlık vejetaryenlik konulu eserlerin okunması, çocukların yeme içme davranışlarını değiştirebilir mi?" sorusuna katılımcıların tamamı, belirli koşullar

altında “Evet!” yanıtı vermiştir. Uzmanlara göre veganlık/vejetaryenlik konulu çocuk ve gençlik edebiyatı eserleri; konuyu ele alış biçimi, okurun yaşı, kitabın okunma biçimi ve ortamı, kitabı çocuğa veren yahut öneren kişinin kimliği ve çocuğa yakınlığı gibi değişkenlere göre çeşitli düzeylerde çocuk ve gençlerin yeme içme alışkanlıklarını etkileyebilir.

Söz gelimi eserin konuyu ele alış şeklinin önemine ısrarla vurgu yapan U2, şu sözlerle kaygılarını dile getirmiştir: *Olumsuz bir çocuk edebiyatı, yani veganlığı yücelten et yemeyi çok vahşice bir şey olduğunu empoze eden bir çocuk edebiyatı yapıtı, çocuğun hem beslenme alışkanlıkları üzerinde çok ciddi etkiler bırakabilir, hem de ruh dünyası üzerinde çok ciddi etkiler bırakabilir. Yani, çocuk rüyasında ölmüş hayvanlar görebilir, çılgılık çılgılığa uyanabilir, psikolojik dünyası bundan etkilenebilir, yetişkinlere karşı kin ve nefret hissedebilir. Dolayısıyla çok ciddi sakıncalar barındırır.*

Okurun yaşının önemine ‘Okul öncesi için bu durum biraz risk yaratabilir ama kesinlikle her yaş grubunda değiştirebileceğini düşünüyorum’ cümlesiyle değinen U6, belirli yaş gruplarının davranış değiştirmeye daha eğilimli olduğu kanaatindedir. Aynı şekilde U7 de çeşitli yaşlardaki çocukların birbirlerinden farklı eğilimlere sahip olabileceğine şu şekilde dikkat çekmektedir: *Erken yaşta çocukları neyle karşılaşırsanız ona alışabilir. Ergenlik zamanındaki öğrenciler ise bunun trend ve havalı olduğunu, diğerlerinden farklı olduğunu düşünerek beslenme şeklini değiştirebilir.*

Okuma ortamının ve çocuğa kitabı okuyan kişinin sergilediği yaklaşımın önemine değinen U1’in ifadeleri ise konu ile ilgili bir başka parametreyi açığa çıkarmaktadır: *Okul öncesinde çocuklar çevre etkisine çok daha şiddetli bir biçimde açık, çocuğun ebeveyninin tutumları çok belirleyici. Mesela vegan bir anne babanın çocuğuna bu kitabı okumasıyla vegan olmayan bir ailede, okunması arasında farklar olacaktır. Yani bu eserler hangi bağlamda çocuklara okunuyor, kimler tarafından okunuyor? Çocukların sorularına nasıl yanıt veriliyor? Bunlar önemli. Eğer ki çocuğa bu kitabı okuyan kişi, et yemenin, süt içmenin, aslında suçluluk duyulması gereken, utanılacak şeyler olduğunu hissettirse ve üstüne ben yemiyorum gibi bir tavır sergilese, çocuk bu durumda nasıl hisseder? Bu tutum olursa tabii ki etkili olur.*

Öğretmen Görüşleri

Öğretmen görüşlerinin derli toplu sunulabilmesi için her bir başlıkta tablolar oluşturulmuş ve içerik analizinde ortaya çıkan kategoriler paylaşılmıştır. Ayrıca katılımcıların branşlara göre dağılımı da tablolarda görülebilmektedir. Türkçe öğretmenleri T, sınıf öğretmenleri S, okul öncesi öğretmenleri O harfiyle gösterilmiştir.

İleti

Kitapların iletisinin nasıl oluşturulması gerektiği kendilerine sorulduğunda öğretmenlerin verdikleri yanıtlardan hareketle tespit edilen görüşler 6 ayrı kategori

meydana getirmiştir. Her bir kategoride kaç katılımcının yer aldığı aşağıdaki tabloda paylaşılmıştır.

Tablo 7
İleti Hakkında Öğretmen Görüşleri

Kategoriler	Öğretmenler	Toplam
Tanıtmakla yetinmeli/ Yönlendirici olmamalı	T4, T6, T9, T10, S6, S7, S9, O1, O3, O4, O7, O8,	12
Vegan-vejetaryenlere saygı duymalı	O10, T5, S1, S2, S5	5
Vegan-vejetaryen olmayanlara saygı duymalı	S3, S4, S10, O9	4
Tarafsız yaklaşım sergilemeli	T3, T7, S8, O2	4
Dil ve anlatıma özen göstermeli	T1, T8, O5, O6	4
Hayvan haklarına dikkat edilmeli	T2	1

Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu; bir yaşam tarzı olarak veganlığın tanıtımıyla yetinilmesi gerektiği, bunun ötesine geçen bir yönlendirmenin sağlıklı olmayacağı kanaatindedir. Okul öncesi öğretmenlerinin 5'i, Türkçe öğretmenlerinin 4'ü ve sınıf öğretmenlerinin 3'ü olmak üzere toplam 12 öğretmen; veganlık/vejetaryenlik konusunu işleyen eserlerin iletilerinin bu yaşam tarzına ilişkin açık bir yönlendirme içermesini doğru bulmamaktadır. *Bu kavramların ne demek olduğu açıklayıcı bir dille anlatılmalıdır. Çocukların beslenme alışkanlıklarının etkilenmemesine dikkat edilmelidir T6, Özellikle okul öncesi dönemde çocukların çoğu zaten yeni beslenme şekli ile yeni tatlarla tanışıyor. İnsanların kişisel bir tercihi olduğu hissettirilebilir. Çok detaya girilmemelidir. Yani hayvanları kesip yiyoruz gibi. Veganlık kelimesinin anlamı onlar için açıklayıcı bir anlatımla verilebilir. Kısa ve net S9.*

18 öğretmen, diğer kategorilerde görece dengeli bir şekilde dağılmıştır. İkinci kategori, vegan-vejetaryenlere saygı duyulması gerektiğine ilişkin görüşlerin oluşturduğu bir kategoridir. Öğretmenlerden 5'i bu yaşam biçimini tercih eden insanların hayatına saygı duyulması gerektiğini, onları dışlamamak ve düşünceleri dolayısıyla alay konusu hâline getirmemeyi savunmuşlardır. Örneğin O10, *Bu konuyu işleyen yazarlar aslında düşünceye ve hayat tarzına saygı duyma noktasında iletisini oluşturmalıdır. Veganlık bir tercihtir ve iletide diğer insanların bu tercihe saygı duyması gerekliliği ön planda tutulmalıdır. Vegan olmayan bireylerle vegan olan bireyler olumsuz anlamda ayrıştırılmamalıdır; T5, Bu tarz düşünen bireylere karşı ön yargıdan uzak bir üslup kullanmaya ve bu bireylerin düşünce yapısına saygı gösteren bir dil kullanmaya dikkat etmelidirler; S2, Öncelikle veganlık ve vejetaryenlik bir tercihtir. Hayvansal gıdalar tüketen bireyleri kötülemeden konuyu ele almaları önemlidir* sözleriyle görüşlerini ifade etmiştir.

Üçüncü kategori, vegan/vejetaryen olmayanlara yönelik ifadelerde takınılması gereken tutuma ilişkindir. Katılımcılar bu beslenme ve yaşam tarzını benimsemeyenlerin kötü insanlar olduklarının ima edilmesi, katil yahut cani şeklinde betimlenmesi, çeşitli yönlerden olumsuz bir imajla yansıtılmasına karşı çıkmaktadır. Bir diğer kategori olan tarafsız yaklaşımda öğretmenler, vegan veya vejetaryenlik kavramı işlenirken veganlığın lehine veya aleyhine taraftarlık olmaması gerektiğini savunmuştur. Bu katılımcılara göre eser her iki kesim için de ayırıştırıcı olmamalı veya birini diğerinden üstün tutmamalıdır. Beşinci kategoride öğretmenlerden bazıları veganlık veya vejetaryenlik konusu işlenirken dil ve anlatıma özen gösterilmesi gerektiğini düşünmüşlerdir. İleti çocuğun yaşına göre verilmeli ve onun anlayacağı sözcükler kullanılarak oluşturulmalıdır, demişlerdir. Son kategoride ise konu işlenirken hayvan haklarının göz önünde bulundurulması ve bu hassasiyetle konunun ele alınması gerektiği düşüncesi vardır.

Vegan/Vejetaryen Karakter

Çocuk ve gençlik edebiyatı eserlerinde vegan/vejetaryen karakterlerin nasıl tasarlanması gerektiği sorusuna öğretmenler tarafından verilen yanıtlar tabloda görülmektedir.

Tablo 8
Karakterler Hakkında Öğretmen Görüşleri

Kategoriler	Öğretmenler	Toplam
Olumlu	T1, T2, T3, T4, T7, T8, T9, S1, S3, S7, S8, S9, O1, O5, O6, O7, O8, O9, S5	19
Çok yönlü	T5, T10, S2, S4, S6, S10, O2, O3, O4, O10	10
Olumsuz	T6	1

Öğretmenlerin büyük bir bölümü vegan veya vejetaryen karakterlerin olumlu tasarlanması gerektiğini, önemli bir kısmı da bu karakterlerin çok yönlü olması gerektiğini belirtmiştir. Öğretmenlerden yalnızca biri, vegan veya vejetaryen olan karakterin olumsuz özellikte olması gerektiğini düşünmüştür. Karakterin olumlu tasarlanması gerektiğini ifade eden öğretmenlerin büyük bir bölümünün ortaklaşa kullandıkları kelimeyse '*sevimli*'dir: *İlgi ve dikkat uyandırması için sevimli olmalıdır (S3), olumlu, dinamik ve sevimli olmalı (T3) çocuğun zihnini yormadan olumlu bir izlenim bırakması için sevimli olmalıdır (O5)*. Bu cümleler, söz konusu görüşlerin genel anlamıyla çocuk edebiyatı eserlerindeki özdeşim kurulacak karakterlerin olumlu tasarlanması gerektiğine ilişkin anlayıştan kaynaklandığını düşündürmektedir. Görüş sahiplerinin çoğunlukla okul öncesi ve sınıf öğretmenlerinden oluşması da dikkate değerdir.

Resim

Veganlık/vejetaryenlik konulu eserler resimlenirken dikkat edilmesi gerekenler kendilerine sorulduğunda öğretmenlerin verdikleri yanıtlar, 5 ayrı kategori oluşturmuştur.

Tablo 9

Resimler Hakkında Öğretmen Görüşleri

Kategori	Öğretmenler	Toplam
Çocuğun gelişim özelliklerine uygun olmalı	T1, T2, T6, T8, T10, S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8, S9, O1, O2, O3, O5, O6, O7, O10	21
Vegan/vejetaryen olmayanlara saygı duymalı	T3, T7, O9, S10	4
Vegan/vejetaryenlere saygı duymalı	T5, T9	2
Tarafsız olmalı	O3, T4	2
Tanıtıcı olmalı	O4	1

Yanıtlar çocuğun gelişim özelliklerine uygun olmalı, vegan/vejetaryen olmayanlara saygı duymalı, vegan/vejetaryenlere saygı duymalı, tarafsız olmalı ve tanıtıcı olmalı şeklinde kategorilere ayrılmıştır. 30 öğretmenden 26'sı çocuk edebiyatında veganlık ve vejetaryenlik konusu resimlenirken çizimlerin çocuğun gelişim özelliklerine uygun olması gerektiğini vurgulamıştır. Öğretmenlerin önemli bir bölümü, T8'in Hayvan kesimi gibi ya da çocukların duygusal açıdan zarar verecek şiddet, korku vs. sahnelere asla yer verilmemeli cümlesindeki düşüncelerine uygun biçimde resimlerde şiddetten kaçınılması gerektiğini ve çocukların hayal dünyalarını travmatik içeriklerden korumak gerektiğini belirtmişlerdir. İkinci sırada bu konu resimlenirken vegan/vejetaryen olmayanlara saygı duyulmalı düşüncesinin öğretmenler tarafından benimsendiği görülmektedir. Bir diğer kategori ise vegan/vejetaryen olan insanlara ve yaşama biçimlerine saygı duyularak resimlendirilmenin yapılmasıdır. Öğretmenlerden ikisi çocuk edebiyatında veganlık ve vejetaryenlik konusu resimlenirken taraf tutucu veya bir kesimi küçük gösterici görsellerden kaçınılması gerektiğini düşünmüştür. Örneğin; S3 Çocuğun düzeyine ve hayal dünyasına uygun anlaşılır bir şekilde resmedilmeli, S4 Resimler çocuğun yaşına ve gelişimine uygun olmalıdır, S7 Hayvan kesimi gibi ya da çocuklara duygusal açıdan zarar verecek şiddet , korku vs sahnelere asla yer verilmemeli , S8 Resim ve metin bütünlüğünün olması ,çok karmaşık olmaması ,duygusal gelişimini olumsuz etkileyecek resimlerin olmaması gerekir , O2 Kan kesim vahşet görüntülerinden kaçınılmalıdır. Ajitasyon ve dram öğelerinden kaçınılmalıdır. Bitki ağırlıklı beslenmenin sağlığa etkisini içeren merak tetikleyici görseller kullanılabilir sözleriyle düşüncelerini ifade etmiştir.

Okur Yaşı

Veganlık ve vejetaryenlik konulu kitapların hangi yaşta çocukların karşısına çıkarılabileceğine ilişkin soruya öğretmenlerin verdiği yanıtlar 5 farklı kategori meydana getirmiştir.

Tablo 10

Okur Yaşı Hakkında Öğretmen Görüşleri

Yaş Grubu	Öğretmenler	Toplam
İlk çocukluk dönemi (3-6)+	T9, S6, O2, O10	4
İkinci çocukluk dönemi (7-11)+	T2, T5, T7, T8, S1, S2, S3, S4, S10, O1, O4, O5, O6, O7, O8, O9	16
Ergenlik dönemi (12-18)+	T1, T4, T6, S5, S9	5
Çocuğun gelişimine göre/Her dönemde	T3, S8, O3	3
Hiç olmamalı	T10, S7	2

Çocuk edebiyatında veganlık ve vejetaryenliğin işlenmesi hususunda öğretmenlerin görüşleri çeşitlilik göstermektedir. Okul öncesi öğretmenlerinin çoğunluğu, konunun ilk olarak ikinci çocukluk dönemi (7-11 yaş arası) sırasında ele alınması gerektiğine inanmaktadır. Bu durum oldukça dikkat çekicidir. Geri kalan kategorilerde branşlar arasında birbirine yakın bir dağılım söz konusudur. Öğretmenlerden 4'ü ilk çocukluk dönemi, 16'sı ikinci çocukluk dönemi, 5'i ergenlik dönemi, 3'ü çocuğun gelişimine göre her dönemde olabileceğini düşünürken 2 öğretmen de hiç olmaması gerektiğini söylemiştir.

Veganlık ve vejetaryenlik konusunun çocuk edebiyatında ilk işlenebileceği dönemin ilk çocukluk dönemi (3-6) olduğu görüşündeki öğretmenler düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: *S6 Çocuklarla etkileşimli bir kitap okuma ve dinleme ortamı oluşturma adına 5 yaşından itibaren başlanabilir, O10 Çocuklar 3-4 yaşlarda bir bütünlüğü olan hikayeleri; hayvanları ve doğayı algılayabilmektedir. Veganlığın ve vejetaryenliğin genel çerçevesi ile anlatılması için soyut algılama düzeyine ihtiyaç olduğunu düşünmüyorum bu sebeple küçük yaş gruplarında veganlık ve vejetaryenlik konularının hikayeler içerisinde verilebileceği düşüncesindeyim. 4 yaş uygun olabilir. İkinci çocukluk dönemi ise konunun işlenebilirliği açısından öğretmenler arasında çok kabul gören gelişim dönemi olmuştur. 7-11 yaş kapsayan bu dönemi bazı Türkçe, sınıf ve okul öncesi öğretmenleri konunun işleniş bakımından uygun bulmuştur. Örneğin; T7 Beslenme insanın dünyaya geldiği ilk andan itibaren başlar. Çocuk temel gereksinimlerinin karşılanmasında ailesinin yardımına ihtiyaç duyar. Beslenme de ebeveynler aracılığı ile giderildiğinden aile kültür ve toplumun gerektirdiği yemek kültürünü çocuğuna aşılama başlar. Çocuk kendi yemek istediğini seçebilecek yaşa ne zaman gelir, emin değilim. Fakat çocuğun tercihlerini ve düşüncelerini saygıyla karşıladığımızı gösterebilmek için 7 yaş ve üzerindeki çocuklara bu konuda bilgi vermeye başlanabilir diye düşünüyorum, Bazı öğretmenler ise ilk olarak ergenlik*

döneminde konunun ele alınması gerektiğini savunmuştur. Bu kategorideki öğretmenlerden T6 düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: *Veganlık ve vejetaryenlik kavramlarını idrak edebilecek yaş grubundaki çocuklarla yani 14-15 yaş daha uygundur.*

Öğretmenlerden ikisi bu soruya cevaben herhangi bir sınırlama olmaması gerektiğini ve her çocuğun gelişim özellikleri birbirinden farklı olacağı için çocuğa göre bu durumun değişebileceğini söylemişlerdir. Örneğin T3, *Bu kişiden kişiye değişen bir durum. Çocukların gelişim çağı çok iyi düşünülmeli ve ona göre karar alınmalıdır , O3 Aslında bu konunun erken çocukluk döneminde ele alınmasının ne ölçüde doğru olacağından emin değilim. Gelişimlerinin desteklenmesi, beslenmelerinin dengeli olması oldukça önemli. Erken yaşlarda çocukların bir çok şeyi taklitle öğrendiğini de düşünürsek, ortaokul dönemine kadar özellikle bu konunun anlatılmasını ihtiyaç olarak görmüyorum. Ancak çocuk bir yerde duyar, okur ve merak ederse uygun bir şekilde açıklanabilir* sözleriyle düşüncelerini ifade etmiştir.

Öğretmenlerden ikisi ise çocuk edebiyatında veganlık ve vejetaryenlik konusunun hiç işlenmemesi gerektiğini düşünmektedir. Çocukların kitap ile kolay bir şekilde bağ kuracağını bu sebeple etkilenmemelerinin mümkün olmadığını düşünerek bu konunun yetişkinliğe dek hiç işlenmemesi gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin düşünceleri şu şekildedir: T10, *Bence okul öncesinde olmamalı. Çocuklar kitap kahramanlarından çabuk etkileniyorlar. Beslenmenin gelişimi için bu kadar önemli olduğu bir dönemde veganlık vurgusu olmamalı kitapta. Hatta hiç bu vurguda bulunmamalıdır, S7 Bence hiç bir yaş grubuyla paylaşılmamalıdır.*

Davranış Değiştirme

Veganlık ve vejetaryenlik konulu eserleri okuyan çocuklarda yeme içme vb. davranış değişikliği olur mu sorusuna öğretmenlerin verdiği yanıtlar değiştirir, şartlara göre değişkenlik gösterir ve değiştirmez şeklinde 3 farklı kategori oluşturmuştur.

Tablo 11
Davranış Değiştirme Hakkında Öğretmen Görüşleri

Kategoriler	Öğretmenler	Toplam
Değiştirir	T2, T3, T4, T6, T7, T8, T10, S1, S2, S3, S5, S7, S10, O1, O2, O3, O4, O5, O6, O7, O8, O10	22
Şartlara göre değişkenlik gösterir	T5, S4, S6, S8, S9, O9	6
Değiştirmez	T1, T9	2

30 öğretmenden 22'si veganlık ve vejetaryenlik konulu bir eser okuyan çocukta davranış değişikliği olabileceği düşüncesindedir. *Evet o yaşlarda çocuklar kitaplardan çok fazla etkilenir ve özellikle karakterler ile bağ kurar. O yüzden yeme alışkanlıklarına etki edeceğini ve o yaş grubu çocuklar için de sağlıklı bir mesaj*

olmayacağı düşüncesindeyim T3, Değiştirebilir. Fakat surf böyle olacak diye bu konudan onları bilinçli uzak tutmanın da doğru olduğunu düşünmüyorum T7, Özendirileceği için vejetaryen olmayan ailelerin çocukları et yemek istemeyebilir ve bu aileler tarafından tepki alabilir S1. Öğretmenlerden bazıları çocuk edebiyatında veganlık ve vejetaryenlik konulu eserleri okuyan çocuklarda davranış değişikliğinin meydana gelmesi için belirli koşulların oluşması gerektiğini belirtmiştir. Bu konuda değiştirebilir ya da değiştirmes demek çok da doğru olmaz sanıyorum. Çünkü bu eserlerdeki üslup ve yaklaşım, bunu belirleyen asıl ölçüt olacaktır. Yazarlarımız veganlığa ya da vejetaryenliğe karşı özendirici bir üslup takınırlarsa elbette çocuklar da bu yönde davranışlarını değiştirmeye meyil göstereceklerdir. Bu konu tamamen tarafsız bir düşünce olarak sunulmalı ve yansıtılmalıdır, S4 Hitap ettiği yaş grubuna göre bu durum değişebilir T5. Küçük yaşlarda bu yaşama biçimini tercih eden ailelerin çocuklarında kitaplarla birlikte doğal olarak değişme olacaktır. Bu konuda aile tutumları da önemli olacaktır S8.

İki öğretmen veganlık ve vejetaryenlik konulu eserleri okuyan çocukların davranış değiştirmeyeceğini, eserlerin onları etkilemeyeceğini düşünmektedir. *Bence değiştirmes çünkü veganlığın ve vejetaryenliğin bir yaşam biçimi haline gelmesi oldukça uzun sürer T1. Bir miktar etkileyebilir ama tamamen değiştiremez. Çünkü yemek düzenini anne ve baba kurar, seçimleri de onlar yapar T9.*

Tartışma, Sonuç

Bu başlık altında sırasıyla kitapların iletisi, karakterlerin ve resimlerin nitelikleriyle okurlar üzerindeki olası etkilerine yönelik sonuçlar; alan yazınındaki araştırmalarla karşılaştırılarak tartışılmıştır.

Katılımcıların önemli bir bölümü bir yaşam biçimi olarak veganizmi yahut vejetaryenliği dayatmacı bir yaklaşımla çocuklara kabul ettirme çabasının yanlış olduğunu düşünmektedir. Ayrıca veganlık/vejetaryenlik konulu kitapların çocuklarda ağır duygusal etkiler bırakmaması gerektiğine de yer yer işaret etmişlerdir. Onlara göre eserler, çocukların gelişim özelliklerini göz önünde bulundurarak belirli yaşam durumlarını çocuklarla paylaşmalıdır. Veganlık ve vejetaryenlik de bu bağlamda değerlendirilmelidir. Bunlar hayatın içinde vardır, çocuklara bunlardan söz edilebilir fakat çocuğun kendine özgü bir düşünce ve hayal dünyası olduğunu göz ardı etmeden bunu yapmak gerekir. Uzmanlar, bir tür reklama yahut propagandaya dönüşen bir anlatımın tehlikelerinden söz ederken çocuğu özne olmaktan alıkoyarak nesneleştiren bir anlayışın sakıncalarına sıklıkla vurgu yapmışlardır.

Uzman ve öğretmenlerin bu görüşleri, alandaki çeşitli araştırmacıların düşünce ve yaklaşımlarıyla da uyumlu görünmektedir. Örneğin Neydim (2002), metni çocuğun karşısına mutlak bir otorite olarak koymanın bir tür şiddet olduğunu dile getirmektedir. Turan (2023) da bu otoriter tutumun bir tür şiddet olduğunu teyit etmektedir. Benzer şekilde Çer (2016, s.23), tepeden bakan öğüt verici bir yaklaşımın, emir verici bir tavrın çocuk doğasıyla uyumsuzluğuna; dolayısıyla çocuk ve gençlik edebiyatında da kendine yer bulamayacağına vurgu yapmaktadır. Kaminski'nin

(2016, s. 151), nitelikli çocuk edebiyatı kitapları hakkında sorulması gereken soruları listelerken kurduğu şu cümleler; uzmanların ve öğretmenlerin hem vegan/vejetaryen olanlara hem de olmayanlara saygı duyularak dayatmacı ve yönlendirmeci bir tutumdan sakınılması gerektiği yönündeki düşünceleriyle uyumludur: *“Kitap çocuğun/gencin problem tartışma ihtiyacını gideriyor mu? Metin, okuyucuya kendisini daha iyi anlamak konusunda yardımcı oluyor mu?”* Çünkü bu cümleler de katılımcıların görüşleri de çocuğu edilgenleştiren bir tutumun yanlışlığına işaret etmektedir.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu, çocuk edebiyatında veganlık ve vejetaryenliğin bir yaşam tarzı olarak tanıtılmasının yeterli olduğunu, bundan ileri gitmenin sağlıklı olmadığını düşünmektedir. Ayrıca vegan/vejetaryen yaşam tarzını benimsemeyen insanların kötü, katil, cani vb. şekillerde tasvir edilmemesi; bununla birlikte vegan yahut vejetaryenlerin de ötekileştirilmemesi gerektiğini belirtmişler; uzmanlar da konunun hassas ve duyarlı bir şekilde ele alınması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu düşünceler de Sever’in (2021) çocuk edebiyatına yüklediği, çocuğun hayatı tanımaya imkânlar tanıyacak yaşantılar kurgulama misyonuyla uyumludur. Benzer şekilde Lukens (2021) de çocuk edebiyatının çocuklar için yaşama dair bir kavrayış geliştirme fırsatı tanıdığından söz etmektedir. Bütün bunlar iletiyi açıkça ifşa edip dayatmaktansa üzerinde düşünmeye imkân tanıyacak şekilde ima eden ve çocuğu faal hâle getiren bir çocuk edebiyatının makbul olacağına işaret etmektedir.

Sonuç itibarıyla kitapların iletileri çocuklara yaşam karşısında nasıl bir tavır alacakları hususunda belirli seçenekler sunar ve seçimleri onların sosyal kimliği üzerinde etkili olabilir. Veganlığın ya da vejetaryenliğin yalnızca beslenmeyle değil sosyal kimlikle de yakından ilgili olduğu unutulmamalıdır (Reclus, 2017; Meyer, 2023). Kanter’in (2014, s. 569) de ifade ettiği gibi *“...sadece psikolojik değil aynı zamanda sosyolojik bir arka planı bulunan çocuk edebiyatının, çocukların kimliklerinin inşa sürecinde ve toplumsal ilişkilerini düzenlemede aracı bir rol oynadığı da gözden kaçmamalıdır.”*

Uzmanlar vegan/vejetaryen karakterlerin inandırıcı ve dengeli olması gerektiği konusunda uzlaşmışlardır. Karakterlerin yalnızca vegan/vejetaryen olmalarıyla öne çıkmaması gerektiğini düşünmektedirler. Karakterlerin tek boyutlu olarak yalnızca olumlu veya olumsuz şekilde gösterilmesini doğru bulmamaktadırlar. Ayrıca yazarların seçtikleri edebî türün de karakterleri etkileyeceğini vurgulamaktadırlar.

Uzmanların yaptığı çok boyutluluk, inandırıcılık ve denge uyarılarına alan yazınında da farklı ifadelerle rastlamak mümkündür. Örneğin Ural (2013, s. 47), çocuk kitaplarındaki karakterler, erişilemez ve kusursuz olmamalı, gerçek yaşamdaki gibi eksikleri, zaaflarıyla birlikte sahici kişiler olmalıdır derken Çer (2016, s. 138), çocuğun özdeşim kuracağı karakterlerin kendi düşüncelerinin mutlak doğruluğuna inanan karakterlerden ziyade değişime açık karakterler olması gerektiğine işaret etmektedir. Uzmanlar, veganlık ve vejetaryenlik konulu çocuk edebiyatı eserlerinde resimlerin korku, vicdan azabı, dehşet duyguları uyandıracak şekilde şiddet içerikli olmaması gerektiğinde hemfikirdirler. Vegan ve vejetaryen olmayanları kötü, zalim

ve çirkin gösteren çizimlerden kaçınılması gerektiğini de ekleyen katılımcılar; çocuklara duygusal ve vicdani olarak yüklenmenin sakıncalarının ısrarla altını çizmişlerdir. Ayrıca et yeme ve hayvansal ürün tüketme süreçleri anlatılırken kan ve şiddet içeren resimlerin kullanılmasının yanlış olduğunu da vurgulamışlardır. Uzmanlar çocukların gelişim özelliklerine uygun çizimlerin tercih edilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Öğretmenlerin çoğu da bu konuda benzer düşüncelere sahiptir.

Uzmanlar ve öğretmenler görsellerde şiddet, kan, kesici delici aletler gibi unsurların sarsıcı bir şekilde gösterilmesinden kaçınmak gerektiği düşüncesinde de uzlaşma hâlinindedir. Alan yazınındaki çalışmalarda da bu uzlaşımın izdüşümleri görülebilir. Örneğin Kanter (2014, s. 572), görsel şiddetin çocuklar açısından maliyeti hakkında şunları söyler: *şiddet içerikli çizgi resimlerin yol açacağı algı, çocuk öznenin yaşam karşısındaki beklentilerinde ve “bilişsel gelişiminde” yıkıcı bir etkiye yol açabilir. Böyle bir etki, estetik endişelerle örülmüş bir gerçekliği ötelediği gibi etik unsurların da silinmesine yol açar. Oysa etik ya da estetiğin bir seçime dönüştürülmesinden ziyade, söz konusu iki olgunun da çocuklara yönelik yazılan eserlerde bir denge hâlinde eritilmesi ve birisinin diğeri uğruna dışlanmaması gerekir.*

Uzmanlar, çocuk ve gençlik edebiyatında veganlık ve vejetaryenliğin ilk olarak hangi yaşta okurlara sunulabileceği konusunda çeşitli düşünceler ifade etmişlerdir. Onların görüşlerinden hareketle olası yaş grupları; ilk çocukluk (3-6), ikinci çocukluk (7-11), ergenlik dönemi (12-18) olarak kategorilere ayrılmıştır. Uzmanlardan 1'i bebeklik dönemi dahil her dönemde, 3'ü ilk çocukluk, 2'si ikinci çocukluk dönemini başlangıç için uygun bulurken 3'ü de ergenlik döneminin başlangıç için daha sağlıklı olacağını dile getirmiştir. Uzmanların birbirlerinden bunca farklı görüşler dile getirmeleri, sorun odaklı çocuk edebiyatı söz konusu olduğunda, doğal sayılabilir. Zira uzmanların bilişsel gelişim sürecine ilişkin bilgileriyle veganlık/vejetaryenlik konusuna ilişkin bilgi ve deneyimleri arasında bir karşılaştırma yapmaları ve bu hususta bir karara varmaları gerekir. Ancak her birinin konuya ilişkin tecrübeleri farklı olduğundan zihinlerinde birbirlerinden farklı eserler kurgulamış ve o kurguya göre yargıda bulunmuş olmaları muhtemeldir.

Uzmanlar ve öğretmenler, çocuk edebiyatında veganlık ve vejetaryenliğin öncelikle hangi yaş grubunda işlenebileceğine yönelik soruya çeşitli yanıtlar vermişlerdir. Aynı yaş grubunda bulunan çocukların ilgili yaş grubu için tavsiye edilen bütün kitaplardan hoşlanacakları düşüncesi, çocuğu tek tip algılayan bir anlayıştan kaynaklanmaktadır. Akbayır (2010, s. 128) hangi metnin hangi yaş grubunda okunacağına ilişkin ihtilafların devam ettiğine işaret etmektedir. Katılımcılar arasında çocuğun gelişim seyrine göre bu konunun her dönemde işlenebileceğini düşünen öğretmen ve uzmanların görüşleri de bu tespiti haklı çıkarmaktadır.

Veganlık veya vejetaryenlik konulu eserlerin okunması çocukların yeme içme davranışlarını değiştirebilir mi sorusuna uzmanlar 'Belli koşullar altında evet!'

cevabını vermişlerdir. Uzmanlara göre eserin okura yaklaşımı, okuyucunun yaşı, okuma ortamı, kitabı çocuğa okuyan kişinin yakınlık derecesi gibi değişkenlere bağlı olarak çocuklarda bir davranış değişikliği görülmesi mümkündür. Bununla birlikte bazı uzmanlar çocuk edebiyatında teşvik edilerek işlenen veganlık ve vejetaryenlik konusunun bazı olumsuz etkileri olabileceği konusunda da fikirlerini dile getirmişlerdir: Bu etkiler arasında kabus görme, yetişkinlere antipati ve gıdalara karşı rahatsızlık duygusunu saymışlardır. Eserleri okuyup etkilenmenin çocuğun yaşı ile yakın ilişkisini ortaya koyan uzmanlar, bazı yaş gruplarının diğerlerinden daha fazla davranış değiştirebilmeye açık olduklarını dile getirmiştir. Özetle kitapların davranışları değiştirmede etkili olduklarını fakat bu etkiyi uyandıracak parametrelerin çokluğu dolayısıyla sansüre kapı aralayacak bir abartıdan da uzak durulması gerektiğini açıklamışlardır. Bu konuda uzmanlar arasında bir uzlaşma vardır. Öğretmenlerin çoğu da eserlerin davranış değiştirme konusunda etkili olabileceğini dile getirmiştir. Bu çalışmadan hareketle incelenen eserlerin gerçekten de davranış değişikliği yaratıp yaratmayacağını belirlemek, bu hususta kesin bir sonuca ulaşmak zordur fakat ihtimal dışı değildir.

Alan yazınına bakıldığında da bu yönde inceleme ve yorumlar bulmak mümkündür. Mesela Daniel (2006) çocuk edebiyatında yemeğin sunumunu detaylı olarak incelediği bir çalışmada veganlık konusu bağlamında Sevgi Ağı adlı eseri ele almıştır. Araştırmacı, uzman ve öğretmenlerin düşüncesine paralel olarak söz konusu eserin çocuklarda davranış değiştirebileceği görüşündedir. "*Şüphesiz Sevgi Ağı'nı okuyan bazı çocuklar en azından bir süreliğine et yemezler.*" (s. 31) Buna sebep olarak konuşan, duygularını ifade eden, insansı özellikler sergileyen bir hayvanın etini yemenin kültürel yemek kurallarına aykırı olduğu düşüncesini göstermektedir. Daniel'e göre eserde konuşan hayvanların özneleştirilmesi söz konusudur. Bu sebeple onların etinin insan eti gibi algılanması mümkündür ve etik olarak yenilebilir bir tarafı kalmamıştır. Sevgi Ağı adlı hikâyede çocuk okurlar domuz Wilbur'un kesileceğini bilmektedir ve araştırmacıya göre bu durum, onlarda doğal bir rahatsızlık duygusu uyandırmaktadır. Kitap boyunca hem kesilmesi planlanan domuzun hem diğer hayvanların düşüncelerini hem de insanların söz ve davranışlarını okudukları için yetişkinlere karşı bir tutum oluşturarak hayvanlarla empati kurması makul görünmektedir(Daniel, 2006).

Veganlık/vejetaryenlik konulu çocuk ve gençlik edebiyatı eserlerinin çocuklarda davranış değişikliği yaratıp yaratmayacağı meselesinde -bu çalışmadan hareketle- açık bir yargıya varmak mümkün değildir. Bu sorunun uzun süreli görüşmeler, gözlemler, vaka incelemeleriyle araştırılarak yanıtlanması mümkün olabilir. Davranış değişikliği gibi netameli bir konuyu şiddet bağlamında ele alan Turan (2013), her türden can sıkıcı sonuca karşı eleştirel okuma eğitiminin önemli bir çözüm adresi olduğuna işaret etmektedir. Turan, bir taraftan kitapların çocukları şiddete sevk etmeleri konusuna şüpheyle yaklaşmak gerektiğini ifade ederken diğer taraftan okuyan çocuk ve gençlerin kitaplardaki otoriter söylemin şiddetine maruz kalabildiğini dile getirmektedir. Gerçekten de düşünmeye imkân tanımayan ayrıştırıcı

tutumlar, okuru edılgıneştırmeye çalışan otorıter söylemler karşısında çocukların ve gençlerin elını güçlendıreceğ olan da nitelikli bir eleştırel okuma eğıtımıdır.

Öneriler

Uzman ve öğretmenlerin görüşlerinden hareketle yazar ve çizerlere, öğretmen ve ebeveynlere, son olarak çocuk ve gençlik edebiyatı araştırmacılarına şunlar önerilebilir.

Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazar ve Çizerlerine Öneriler

- Veganlık ve vejetaryenlik konulu çocuk ve gençlik edebiyatı eserleri kurgulanırken okuru özne olmaktan çıkarıp nesneleştiren propagandacı otoriter bir yaklaşımdan kaçınılmalıdır.
- Veganlığın veya vejetaryenliğin lehinde yahut aleyhinde dayatmacı bir tutumdansa bu yaşam tarzlarını bir tercih olarak kabul eden insanların varlığından haberdar eden ve ayrıştırıcı, dışlayıcı olmayan bir tutum sergilenmelidir.
- Vegan veya vejetaryen olmayan karakterleri çirkin, kaba, saldırgan gösteren, aşağılayıcı ve küçümseyici betimlemelerden kaçınıldığı gibi veganları yahut vejetaryenleri incitecek, alaycı ve saldırgan söylemlerden de uzak durulmalıdır.
- Aşırı duygusal, ajitatif, çocuklara kaldıramayacakları vicdani yükler yükleyen kurgulardan uzak durularak hedef kitlenin yaşma ve gelişim özelliklerine göre duyarlı, dengeli, dikkatli bir ifade biçimi tercih edilmelidir.
- Çizimlerde dehşet duyguları uyandırabilecek kan, şiddet görüntülerinden; çocukları umutsuzluğa sürükleyebilecek ağır karamsar bir atmosfer yaratmaktan sakınılmalıdır.
- Okul öncesi başta olmak üzere çocukluk döneminin tamamında okunan kitapların çocuklar ve gençlerin beslenme ve diğer yaşam alışkanlıklarını ve sosyal kimliklerini etkileyebileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Öğretmen ve Ebeveynlere Öneriler

- Çocuklar ve gençler için kitap seçerken ve onlara kitap önerirken veganlığı ve vejetaryenliği konu alan eserlerin, belirli bir yaşam tarzının açık propagandasını içerip içermediği göz önünde bulundurulmalı; bu yaklaşıma sahip eserlerin ruh sağlığı, beslenme ve diğer yaşam alışkanlıkları üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceği göz ardı edilmemelidir.
- Özellikle okul öncesinde ve ilkokul çağında veganlık ve vejetaryenlik konulu kitapları çocuklara okuyan öğretmen ve ebeveynler, çocukların konuyla ilgili sorularına hazırlıklı olmalıdırlar. Bu sebeple ilgili eserleri çocuklara okumadan önce

kendileri dikkatle okumalı, değerlendirmeli ve konuya ilişkin bir içgörü geliştirmelidirler.

- Okul öncesi ve ilkokulda veganlık ve vejetaryenlik konulu kitapları okurken ayrıştırıcı ve düşmanlaştırıcı bir tutumdan uzak durmalı; insanların birbirinden farklı beslenme ve yaşam biçimi tercihleri olabileceği ifade edilmelidir.

- Veganlık ve vejetaryenlik konulu kitapları seçerken resimler dikkatle incelenmeli; şiddeti ve kanı ifşa eden çizimleri içeren; çocukların hayal dünyasında tahribat yaratabilecek eserlerden sakınılmalıdır.

Araştırmacılara Öneriler

- Dünya çapında giderek yaygınlaşan ve görünür hâle gelen veganlık ve vejetaryenliğin çocuk ve gençlik edebiyatındaki izdüşümlerini takip eden araştırmalar gerçekleştirilebilir.
- Etik ilkeler göz ardı edilemeden çocuk ve genç okurlarla okur merkezli, uygulamalı araştırmalar yürütülerek çocukların veganlık ve vejetaryenlik konulu çocuk ve gençlik edebiyatı eserleri hakkındaki algıları tespit edilebilir.
- Çocuk ve gençlik edebiyatında vegan ve vejetaryen karakterlerin geliştirilme süreçleri anlatıbilimsel açıdan değerlendirilebilir.
- Veganlık ve vejetaryenlik konulu kitaplar kaleme alan çocuk ve gençlik edebiyatı yazarlarıyla görüşmeler yürütülerek onların konuya yaklaşımları açığa çıkarılabilir.

References

- Akbayır, S. (2010). *Çocuğum neyi okumalı? [What should my child read?]*. Pegem Akademi.
- Araz, Y. (2013). *16. yüzyıldan 19. yüzyıl başlarına: Osmanlı toplumunda çocuk olmak [From the 16th century to the early 19th century: Being a child in Ottoman Society]*. Kitap.
- Ariès, P. (1962). *Centuries of childhood: A social history of family life* (R. Baldick, Trans.). Knopf.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi -Teknikler ve örnek çalışmalar-[Content analysis in social sciences: Techniques and sample studies]*. Siyasal Kitabevi.
- Büyükköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri [Scientific research methods]*. Pegem Akademi.
- Canan, S. (2018). *Değişen be(y)nim [My changing brain]*. Tutitakitap.
- Çer, E. (2016). *Çocuk Edebiyatı, 0-6 yaş çocuk kitaplarında çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik [Children's literature, Child reality and child centeredness in 0-6 age children's books]*. Eğiten Kitap.
- Daniel, C. (2006). *Voracious children: Who eats whom in children's literature*. Routledge.
- Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş çocuk yazını: yazın eğitime atılan ilk adım [Contemporary children's literature: The first step in literary education]*. Morpa Kültür.
- Giroux, V., & Larue, R. (2021). *Veganizm [Veganism]* (Z. H. Louze, Trans.). İletişim.
- Işıtan, S. (2016). *Özel amaçla yazılmış çocuk kitapları [Special topics featured in children's books]*. *Turkish Studies: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(4), 471-492. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.9086>
- Kaminski, W. (2016). *Çocuk ve gençlik edebiyatına giriş [Introduction to children's and youth literature]*. (Y. Baş, Trans.). Milli Eğitim Bakanlığı.
- Kanter, B. (2014). *Etik ve estetik bağlamında çocuk edebiyatının sosyolojik boyutu [The sociological dimension of children's literature in ethical and aesthetic context]*. *Türk Dili Dergisi*, 756. <https://tdk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/569.pdf>
- Kazdin, A. E. (2011). *Single case research designs: Methods for clinical and applied settings*. Oxford University Press.

- Koljonen, M. (2019). *Thinking and caring boys go vegan: Two European books that introduce vegan identity to children. A Journal of International Children's Literature*, 57(3), 13-22. <https://doi.org/10.1353/bkb.2019.0052>
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage.
- Lukens, R. J., Smith, J. J., & Coffel, C. M. (2021). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış [A critical handbook of children's literature]* (C. Pamay, Trans.). Erdem.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2024). *Millî Eğitim İstatistikleri 2021-2022* [National Education Statistics 2021-2022]. <https://www.meb.gov.tr/2021-2022-organ-egitim-istatistikleri-aciklandi/haber/27552/tr>
- Merriam, S. B. (2015). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber [Qualitative research: A guide to design and implementation]*. Nobel.
- Meyer, M. (2023, April 25). *Here's how many vegans are in the world*. <https://wtvox.com/lifestyle/2019-the-world-of-vegan-but-how-many-vegans-are-in-the-world/>
- Neydim, N. (2002). *Çocuklarda şiddeti içselleştiren edebiyat mıdır? Yoksa onları şiddete yönelten araçlar başka yerde mi aranmalıdır? [Is it literature that internalizes violence in children or should the tools leading them to violence be sought elsewhere?]*. In *Çocuk Edebiyatına ve Çocuk Hekimliğine Yansıyan Şiddet Sempozyumu*, 25-27 April 2002, Eskişehir
- Öztürk, H. (2017). *Çocuk edebiyatında ölüm teması (Okur merkezli bir araştırma) [Death theme in children's literature (A reader oriented research)]* (Doctoral dissertation, Atatürk University, Erzurum). Council of Higher Education National Thesis Center. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Öztürk, H. (2022). *Sorun odaklı çocuk edebiyatı ve ölüm teması [Problem oriented children's literature and death theme] TYB Akademi Dergisi*, 1(34), 105-140. <https://www.tyb.org.tr/dr-ogr-uyesi-huseyin-ozturk-sorun-odakli-cocuk-edebiyati-ve-olum-temasi-55818h.htm>
- Reclus, E. (2017). *Vegan ve anarşi [Veganism and anarchy]* (A. Karaduman, Trans.). Altıkırkbeş.
- Sever, S. (2021). *Çocuk ve edebiyat [Children and literature]*. Tudem.
- Şirin, M. R. (2022). *Çocuk, çocukluk ve çocuk edebiyatı [Child, Childhood, and Children's Literature]*. Uçan At.
- Tekten Aksürmeli, Z. S., & Beşirli, H. (2019). *Vegan kimliğin oluşumu: Vegan olmak ve vegan kalmak [Formation of vegan identity: Becoming vegan, staying vegan]*. *Akademik Hassasiyetler*, 6(12), 223-249. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/907031>

- Turan, L. (2013). *Çocuk yayınlarında yer alan bazı olumsuzluklar [Some negative aspects in children's publications]*. In *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı* (Yılar & Turan Eds.), pp. 201-224. Pegem Akademi.
- Turan, L. (2023). *Çocuk edebiyatı eğitiminde kuram ve teori [Theory and practice in children's literature education]*. Pegem Akademi.
- Ural, S. (2013). *Okul öncesi çocuk kitaplarının tanıtımı [Introduction to preschool children's books]*. In *Çocuk Edebiyatı* (Gönen, M., Ed.), Eğiten Kitap.
- Yeğin, F. Y. (2023). *Çocuk edebiyatında veganlık ve vegetaryenlik ile ilgili eserlerin içeriklerinin ve işleniş biçimlerinin incelenmesi [Analyzing the content and processing of works about veganism and vegetarianism in children's literature]* (Thesis No: 10454574) [Master's thesis, Atatürk University, Erzurum]. Council of Higher Education National Thesis Center. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri [Qualitative research methods in social sciences]*. Seçkin.

Ethical Declaration and Committee Approval

In this research, the principles of scientific research and publication ethics were followed.

The research was approved by the ethics committee of Istanbul Medeniyet University Educational Sciences Ethics Committee with the decision dated 08/05/2023 and numbered 2023/04-03.

Proportion of Author's Contribution

Author contribution rates are 50%, 25%, 25% respectively, depending on the author rank in the article.